O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
INV.№

O‘zbekiston adabiyoti va san’ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ | Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan • 2001-yil 12 -yanvar • N3 (3593)

ЙИЛЛАР СИНОВИДАН ЎТАЁТГАН ҲАМКОРЛИК

Ўрта Осиёда яшовчи халқларни бир дарахтнинг шохларига қиёс қилишади. Яратганга шукрки, бу дарахтнинг илдизи тобора ерга сингиб, шохлари кўкка бўй чўзиб бормоқда. Минтақа мамлакатлари ўртасидаги дўстлик ва ҳамкорлик алоқалари йиллар синовидан ўтиб, янги поғонага кўтарилмоқда.

Янги йилнинг биринчи ҳафтасида Марказий Осиё давлатлари раҳбарлари — Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов, Қозоғистон Республикаси Президенти Нурсултон Назарбоев, Қирғизистон Республикаси Президенти Асқар Акаев ва Тожикистон Республикаси Президенти Имомали Раҳмонов Олмаота шаҳрига йиғилдилар. Бу ерда Марказий Осиё Иқтисодий Ҳамжамиятининг навбатдаги анжумани бўлиб ўтди.

Қозоғистон Президенти саройида давлатлар раҳбарлари тор доирада суҳбатлашдилар. Мулоқот чоғида минтақавий ҳамкорликнинг бугунги аҳволи, истиқболлари кенг таҳлил этилди.

Куннинг иккинчи ярмида Марказий Осиё Иқтисодий Ҳамжамияти кенгашининг кенгайтирилган мажлиси бўлди. Йиғилиш сўнгида давлатлар ўртасидаги иқтисодий ва ижтимоий алоқаларни ривожлантиришга дахлдор бир неча ҳужжатлар имзоланди.

Мажлисда Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов Марказий Осиё Республикалари Иқтисодий Ҳамжамияти Форумини чақириш тўғрисида таклиф киритди. Ушбу таклиф анжуман қатнашчилари томонидан якдиллик билан маъқулланди.

Йиғилишдан сўнг давлатлар раҳбарларининг оммавий ахборот воситалари ходимлари билан учрашувида Ислом Каримов Форумнинг моҳияти ҳақида гапириб, жумладан, шундай деди:

«Иқтисодий Ҳамжамият ўзаро муносабатларимизнинг маълум босқичида муҳим вазифани бажарди. Лекин очиқ-ойдин тан олиш керак: у бугун замон талабларига жавоб бермай қолди. Худди МДҲда бўлганидек, Ҳамжамиятнинг ҳам қабул қилинган кўплаб ҳужжатлари ишламаяпти.

Бизнинг фикримизча, минтақавий ҳамкорлик фақат иқтисод билан чегараланмаслиги керак. Барчамизга дахлдор талай масалалар борки, уларни фақат биргаликда ҳал этиш мумкин. Ҳамжамиятдан фарқли ўлароқ Форум ҳаракатида жамиятнинг кенг қатламлари — ишлаб чиқарувчилар, олимлар, фан, маданият, санъат арбоблари, тижоратчилар ва бошқа соҳа вакиллари ҳам иштирок этади. Биз Форум ғоясини кўр-кўрона иҳрож этиш тарафдори эмасмиз. Ҳамжамиятга аъзо давлатлар Ташқи ишлар вазирликларига, экспертлар гуруҳига топшириқ берилган: ҳозир улар Форум имкониятларини ўрганишмоқда. Ҳамжамиятнинг апрел-май ойларида Тошкентда ўтадиган йиғилишида бу масалага ойдинлик киритилади».

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, Олмаота йиғилиши Ҳамжамиятга аъзо мамлакатлар ўртасидаги алоқаларни сифат жиҳатидан кенгайтириш йўлида яна бир муҳим қадам бўлди.

14 январ – Ватан ҳимоячилари куни

МУҚАДДАС БУРЧ

Улуғ мутафаккирлардан бири: « Бу дунёда Донишманднинг сўзи ва Ботирнинг шавкати абадийдир», деган экан. Ўзбек халқи ўзининг кўп қадим ва бой тарихи мобайнида дунё илму фанига асос солган алломаларни, шон-шуҳрати жаҳон аҳлини лол қолдирган баҳодирларни берди. Мислсиз жасоратлари неча авлодларга ватанпарварликнинг тенгсиз намунаси бўлиб келаётган Тўмарис, Спитамен, Муқанна, Темурмалик, Жалолиддин Мангуберди, соҳибқирон Амир Темур номлари бугунги мустақил Ватанимиз ҳимоячилари учун мардлик ва қаҳрамонлик тимсолларига айланди. Улар билан биз чексиз фахрланамиз, қалбимизда ҳамиша ғурур ҳиссини туямиз.

Донолармиз ўгитлари, тарих сабоқлари бизга доимо шуни ҳам таъкидлаб турадики, ўз озодлигини, ҳурлигини, давлат сарҳадларининг дахлсизлигини, яхлитлигини таъминлай олган халқ, мамлакатгина гуллаб-яшнайди, ривож топади. Ҳозирги кунда халқимиз Ўзбекистон Қуролли кучларининг тобора мустаҳкамланиб, ҳар қандай хуружларга қақшатқич зарба беришга тайёр эканлигини билади ва барқарор турмушимиз, тинчлигимиз ишончли қўлларда эканидан мамнундир. Армиямизда олиб борилаётган улкан ўзгаришлар, чунончи, ҳарбий билим юртлари тармоғи, ҳарбий Академияни ўз ичига олган кадрлар тайёрлашнинг самарали тизими яратилгани, НАТОнинг «Тинчлик йўлида ҳамкорлик» дастури доирасида турли давлатлар ҳудудида ўтган ҳарбий машқлар, мамлакатимиз ҳудудида изчил ўтказилиб турилган машқлар, ҳарбий хизматчилар, уларнинг оила аъзоларини ижтимоий муҳофазаси таъминлангани — булар барчаси қўшинларимизнинг жанговарлик салоҳиятини оширишга хизмат қилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президенти, Қуролли Кучлар Бош Қўмондони Ислом Каримовнинг: «Биз ўз армиямизни келгусида фақат профессионал армия сифатида кўрамиз. Ўзини мана шу она заминнинг фарзанди деб ҳисоблаган ҳар бир йигит учун армия, Қуролли Кучлар сафида хизмат вазифасини ўташ фахр-ифтихорга, шарафли бурчга айланиши даркор. Шу эзгу мақсадларимизга эришиш йўлида давлатимиз ва халқимиз ўз куч ва имкониятларини аямайди», деган даъваткор сўзлари Армиямиз куч-қудрати, маҳорати бундан кейин ҳам ошиб бораверишига жуда катта умид уйғотади.

Қуролли Кучларимиз сафида ўзларининг муқаддас бурчларини сидқидилдан бажариб келаётган аскар ва зобитларни Ватан ҳимоячилари куни билан қутлар эканмиз, жанговар хизматларида уларга фақат зафарлар ёр бўлишини тилаймиз.

Доимий ҳамроҳ

Инсон икки нарсани – Ватанни ва ота-онани танлаш ҳуқуқига эга эмас. Бир Ватан ва халққа мансублик эса инсонга бир умрлик масъулият юклайди. Бу иккисини ҳар қандай тажовузлардан ҳимоя қилиш, асраш шу Ватан фарзанди, шу халқ вакили бўлган ҳар бир йигит учун муқаддас бурчдир.

Давлатимизнинг жанубий чегараларига суқилиб киришга уринган халқаро жангариларга қарши мардонавор олишувда Маҳмуджон, Алишер, Ғафуржон, Бобуржон, Сайёр, Маъруфжон, Эломон, Абдуҳалим, Юнус, Улуғбек, Дониёр, Қаҳрамон деган гўзал исмли, пок қалбли навқирон йигитларимиз қаҳрамонларча ҳалок бўлдилар.

Улар кимлар, қандай инсонларнинг жигарбандлари, бу фидойи фарзандларни кимлар тарбиялаганлар ва улар қандай жасорат кўрсатдилар?

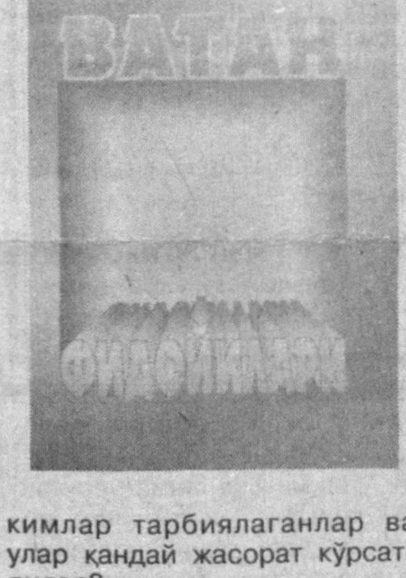

Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги мухбирлари томонидан ёзилган «Ватан фидойилари» китобчасида жасур йигитларимиз ҳаётига доир мазкур саволларнинг жавобини топасиз.

Бу ботир йигитларнинг қандай яшаганлари ва қандай курашганларини ҳар бир ўзбекистонлик, айниқса, ёшлар билишлари, ёдда тутишлари керак.

«Ватан фидойилари» («Маънавият» нашриёти, 2000 йил) 3000 нусхада босилган. Муҳаррири – Муроджон Мансуров; масъул муҳаррирлари – Султонмурод Олим, Мусулмон Намоз.

Китоб Ўзбекистон Республикаси Фан ва техника давлат қўмитаси ҳомийлигида нашр этилган.

Янги рукн:

АСРГА ТАТИГУЛИК

10 ЙИЛ

XX асрнинг охирги ўн йили халқимиз тарихида мангуга муҳрланиб қолди: биз мустақил бўлдик! Бу ўнйилликда Ўзбекистонни, ўзбекни дунё таниди. Юртбошимиз Ислом Каримов айтганидек: «Биз тарих берган ноёб имкониятдан фойдаланиб, ўз ҳаётимизни, ўз тақдиримизни қўлга олдик, ўзлигимизни англадик. Ўз кучимиз ва қудратимизга ишониб, халқимизнинг олижаноб фазилатлари, сабр-матонати, фидокорона меҳнати туфайли қисқа даврда — шу асрнинг охирги ўнйиллигида келажагимиз ва бахт-саодатимиз пойдеворини барпо этдик, янги асрга озод халқ, эркин миллат бўлиб, ёруғ юз билан кириб бормоқдамиз».

Ҳа, кечган ўн йил ичида асрга татигулик шонли йўлни босиб ўтдик!

Янги — «Асрга татигулик 10 йил» рукнимиз остида ижодкорларимизнинг ана шу улуғ йўлнинг самаралари ва янги асрдаги истиқболимиз тўғрисидаги ўй-мулоҳазаларини мунтазам ёритиб бориш ниятидамиз.

Муҳаммад АЛИ, Ўзбекистон халқ ёзувчиси

ЎЗБЕКИСТОН АСРИ БЎЛАДИ

I

Қутлуғ замонларда яшамоқдамиз. Оллоҳга беадад шукрлар бўлсинки, бир асрдан иккинчи асрга сакраб ўтмоқ, бир мингйилликни иккинчи мингйилликка боғламоқ айни бизларга насиб этди. Йигирма биринчи асрга етишдик. Йигирма бир – сирли, омадли рақам саналади, бу аср, албатта, халқимизга ва юртимизга бахту омад олиб келади.

2001 йил... Бу рақамларни эса, «Биринг икки бўлсин», деб талқин қилишга журъат этаман. Ёдимга қачонлардир битган ушбу шеърий сатрларим тушади; улар она халқимга билдирилган тилакдай туюлади:

Биринг икки бўлсин, нима ушласанг,
Йўлларинг оқ бўлсин тоғлар қорича.
Сен ёруғ дунёда тинч юрар бўлсанг,
Мен дуо қиларман умрим борича...

Ҳа, Истиқлол туғини маҳкам кўтарган халқимизнинг бири икки бўладиган замонлар келди, қутлуғ замонлар! Бу аср, шубҳасиз, Ўзбекистон асри бўлади!

XXI аср ўзбек жамияти олдида, фикри ожизимча, катта вазифалар туради. Фан ва техникани такомиллаштириш, саноат ва қишлоқ хўжалигини ривожлантириш, иқтисодни юксак даражаларга олиб чиқиш, бир сўз билан айтганда, халқнинг турмуш шароитини яхшилаш асосий омилга айланади. Экология муаммолари бошни қотирар даражага етади. Орол муаммоси ўз ечимини кутади. Орол муаммосига жаҳон ҳамжамияти диққатини жалб этишда, Орол учун куйиб-ёнишда асосий ҳаракатлантирувчи куч Ўзбекистон давлати бўлиб қолаверади. Чунки Орол денгизи бизнинг ягона денгизимиз, у ўзбек денгизидир.

Қонун устиворлигини қарор топтириш олдимизда турган жиддий қадамлардандир. Президентимизнинг «Қонун олдида барча баробар» деган қутлуғ сўзлари бу борада дастуриламал бўлиб хизмат қилади. Қаердаки қонун ҳукмрон экан, ўша ерда жамият равнаққа эришади. Халқ турмуши фаровонликда юқори даражага етади. Ана шунда адолат тантана қуради, куч ҳам, қудрат ҳам, худди Амир Темур Кўрагон айтганларидек, ўша адолатда мужассам бўлади.

II

Маънавият ҳақида кўп гапирилмоқда, бу жуда мақбул иш. Шуни қайд этиш лозимки, истиқлолга эришган йилларимизда бу соҳада улкан ишлар амалга оширилди, уларни кўриб ҳайратдан ёқа ушлаб қоласан киши. Ҳа, булар чинакам истиқлол соҳиби бўлган озод ва ҳур миллатнинг шарафли одимларидир. Бизлар бемисл бой маънавиятимизни том маънода ўрганишга эндигина кириша бошладик. Бу Президент Ислом Каримов раҳнамолигида оламга юз очган Буюк Истиқлол туфайли рўй берди. Жаҳоншумул сиймолар, улуғ шаҳарлар саналарига бағишланган тантаналар бунга ёрқин мисолдир.

Илоё, бошинг тўйдан чиқмасин, деб тилак билдиради халқимиз. Бирон йил йўкки, Ватанимизда қутлуғ байрамлар нишонланмаган бўлсин! Мана, бу йил ҳам шундай саналар навбат кутиб турибди. Озодлигимизнинг ўн йиллик байрами, «Авесто»нинг 2700, Термизнинг 2500 йилликлари... Беш юз олтмиш ёшга кираётган Алишер Навоийнинг қутлуғ тўйлари... Шу ўринда Халқаро «Олтин Мерос» хайрия жамғармасининг ушбу саналарга, хусусан, Термиз тўйига тайёрлаган туҳфаси ҳақида бир оғиз айтиб ўтай. «Мерос-фильм» студиямиз Сурхондарё вилояти ҳокимлиги ҳомийлигида 7 қисмли «Ҳаким ат-Термизий» видеофилмини суратга олди. Филм халқимизнинг буюк ўғлонларидан бири, Алишер Навоий «Насоим ул-муҳаббат»да эҳтиром кўргизиб: «Ҳизр била суҳбат тутор эрмиш... Муҳаммад дурри ятимдурки, оламда адили йўқтур...», деб таърифлаган «машойихи кибор» Муҳаммад ибн Али ал-Ҳаким ат-Термизий ҳаётига бағишланган. Халқимиз ул табаррук зотни «Термиз ота» деб улуғлайди. Насиб этса, филм бу йил томошабинларга тақдим қилинади.

Яқин тўрт-беш йил ичида яна бир неча қутлуғ саналар нишонланажак. Икки йилдан кейин жаҳон фанида бурилиш ясаган, алгебра фанига асос солган буюк бобомиз Муҳаммад ал-Хоразмий таваллуд топганига 1220 йил бўлади. Абу Райҳон Беруний 1030 ёшга тўладилар, Заҳриддин Муҳаммад Бобур 520га... Турон элининг буюк фуқароси шайхурраис Абу Али ибн Сино туғилган куннинг 1025 йиллиги эса икки минг бешинчи йилда нишонланади...

Тағин шеърий сатрлар ёдимга келади:

Агар тўрт аллома бўлса дунёда,
Шуҳрати ҳаволаб юрган самода,
Буни айтмасам ҳам, ҳамма биладир,
Биттаси, шубҳасиз, бобом бўладир.
Агар тўрт шоирга тан берса олам,
Шундоқ мартабага эришса калом,
Буни айтмасам ҳам, башар биладир,
Биттаси, шубҳасиз, бобом бўладир.
Жаҳонда от сурди не-не саркарда,
Манаман, дегани бўлса агарда,
Тўрттанинг ичида, Оллоҳ биладир,
Биттаси, шубҳасиз, бобом бўладир!

III

Ушбу асрда тарихимизга ва буюк шахсларимизга нисбатан қарор топган янгича муносабат мустаҳкамланиб боради, деб умид қиламан. Тарихимизни бус-бутун, яхлит тасаввур қилиш ва ўрганиш долзарб вазифага айланиши аниқ. Тарихимизни ўрганиш деганда, яна таъкидлаб айтамизки, унга маълум қолипга айланиб қолган евроцентризм нуқтаи назардан қарашни тубдан ўзгартиришни кўзда тутамиз. Бунга уч минг-тўрт мингйиллик тарихимизни изчил ва батафсил тадқиқ қилиш орқали эришиш мумкин. Бир пайтлар ўзбек халқининг этногенези ёзилишини орзу қилган эдик. Лекин бу мустамлака шароитида амалга ошиши мушкул эди, албатта. Энди кўпчилик ўқий оладиган қизиқ илмий-оммабоп тарихлар ёзилиши керак. Она халқингнинг буюк тарихини бутун бўй-басти билан тасаввур қилиш кишига бемисл ғурур ва ифтихор туйғусини бахш этади. Тарихимизни бутун босқичлари билан ёритган илмий китобу тадқиқотларни кўпроқ нашр қилиш, нашр қилибгина қолмай, уларни жаҳоннинг нуфузли тилларига таржима этиб дунёга ёйиш лозим. Бу қутлуғ ишда биз ўзгаларга эмас, асосан, ўзимизга суянишимиз, барчасини ўзимиз адо этишимиз зарур. Худога шукур, етук алломаларимиз бор. Абулғози Баҳодирхоннинг қуйидаги сўзлари худди кеча ёзилгандай таассурот қолдиради: «Бу тарихни (ёзишни – М. А.) бир кишига таклиф қилади, деб фикр қилдук. Ҳеч муносиб киши топмадук. Зарур бўлди. Ул сабабдин ўзимиз айтдук. Туркнинг масали турур: «Ўксиз ўз киндигин ўзи кесар, теган...» Таҳсинга сазовор бу сўзларни эслаб туриш фойдадан холи эмас, деган фикрдаман. Агар шу юмушларни амалга оширсак, ҳеч ким бизнинг тарзимизга шубҳа ва ғараз билан қарай олмайдиган бўлади.

IV

Янги асрда халқимизнинг буюк бадиий тарихини яратишга жиддий киришиш шарт, деб ҳисоблайман. Бу адиблар олдида турган улкан вазифадир. Истиқлол яратган катта ижодий имкониятлар бизга бемисл илҳом бағишлайди. Бир ўйлаб кўрайлик. Мустамлака замонида устоз адибларимиз она тарих ҳақида кўнгилдагидек, ёниб-ёниб асарлар ёзишни орзу қилдилар, лекин кўпда бу уларга насиб этмади. Адиблар бошида калтак синди, қаламлари тортиб олинди, ўзлари руҳий азобларга дучор бўлдилар... Мен Абдурауф Фитрат ва Абдулла Қодирий, Чўлпон ва Ойбек, Ғафур Ғулом ва Усмон Носир, Ҳамид Олимжон ва Мақсуд Шайхзода каби адибларимиз юракларида япроқ ёза олмай кетган не-не ёрқин ижодий ниятларни тасаввур қиламан. Агар мўъжиза юз бериб, улар шу кунларда тирик бўлганларида, истиқлолни ўз кўзлари билан кўрганларида нурли қаламларидан нечоғли дурдоналар тўкилар эди экан; бу энди халқимизга, афсуски, армон бўлиб қолади...

Мана шуларни ўйлаганда, бугунги кунимизни ардоқлаш, унинг қадрига етиш, бебаҳо имкониятларидан баҳраманд бўлиш зарурлигини юрак-юракдан ҳис қиласан киши.

Буюк боболаримиз ҳаёти, улуғ шаҳарларимиз тарихи жуда кўп қалам аҳлига дарё-дарё илҳом манбаи бўлиб хизмат қилишга қодирдир. Агар илҳом арғумоғини дадил тарихнинг сеҳрли йўлларига бурсак, халқимиз ҳаётининг нурли ва мураккаб даврларини бадиий тасвир этсак, бунинг билан биз миллатимиз бўй-бастини жаҳонга кўрсатишда, халқимиз кўз ўнгида намоён этишда холис фуқаролик бурчимизни бажарган бўлур эдик. Миллий истиқлол ғояси сизу биздан ҳақли равишда шуни талаб қилмоқда.

ХУШХАБАР

Ўтган йил охирида ўз ишини якунлаган «ЭКСПО-2000» Умумжаҳон кўргазмасидан республикамизга хушхабар келди. Бундай катта тадбирда бизнинг мамлакатимиз илк бор мустақил давлат ва жаҳон ҳамжамияти аъзоси сифатида қатнашиб, кўргазма ташкилий қўмитаси томонидан махсус сертификат билан тақдирланди. Беш ой давом этган бу кўргазмада 173 мамлакат ва ташкилот қатнашди.

«Инсон — Табиат — Технология» мавзуидаги бу кўргазмага муносиб ҳисса қўшганлиги учун республикамизга Халқаро кўргазмалар бюроси ва Ганновер шаҳрининг обер-бургомистри Херберт Шмалштих томонидан Олмония Федерал Президенти Иоханнес Раунинг миннатдорлик хати йўлланди.

М. КАРИМОВА

ХАЛҚ МЕҲРИНИ ҚОЗОНГАН АДИБ

XX асрнинг сўнгги йилида ўзбек маданияти тараққиётига улкан ҳисса қўшган сиймолар қаторида устоз Ойбек ҳам «Буюк хизматлари учун» ордени билан тақдирланган эди.

10 январ куни Ойбек уй-музейи улуғ адиб ижоди мухлислари билан гавжум бўлди. Ёзувчилар, санъаткорлар, олимлар, олий ўқув юртлари талабалари ва мактаб ўқувчилари бу муборак кошонага ташриф буюриб, адибнинг таваллуд айёмини нишонладилар.

Ойбекнинг бу йилги таваллуд куни мамлакатимиз ҳаётидаги қутлуғ сана — улуғ ўзбек шоири ва мутафаккири Алишер Навоий таваллудининг 560 йиллиги нишонланажак йилга тўғри келди. Ойбек гарчанд ўзбек халқи тарихининг турли даврларини бадиий мужассамлаштирган кўплаб асарлар ёзган бўлсада, у даставвал «Навоий» романининг муаллифи сифатида эл-юртнинг ҳурматига сазовор бўлган. У 1928 йилдан бошлаб бу қутлуғ мавзу билан шуғулланиб, талайгина илмий-танқидий мақолалар, қисса ва достонлар ижод қилди.

Адибнинг уй-музейига йиғилганлар Ойбекнинг маҳобатли ҳайкали пойига гул қўйгач, унинг порлоқ ҳаёти ва ижоди ҳақидаги қалб сўзларини айтдилар. Сўнг уй-музейнинг янги экспозицияси ва мемориал қисми билан танишиб, бир пиёла чой атрофида ойбекхонлик қилдилар.

«Бертелс домла катта олим бўлишларига қарамай, моҳир нотиқ эмас эдилар, — деб эслади академик Азиз Қаюмов. - Шунинг учун ҳам бир куни катта аудиторияни тўлдириб ўтирган талабалар домланинг лекциясини қизиқиш билан тингламадилар. Шунда домла ён тарафга ўгирилди-да, устоз Ойбекка қараб гўзал бир шеърни ўқиди. Ойбек бу шеърдан шундай таъсирланиб, ўз ҳайратини баланд пардада ифодаладики, Бертелс домла бундан рағбатланиб, бу шеърни чуқур таҳлил этиб кетди. Шу куни Ойбек туфайли Бертелс домланинг лекцияси ажиб бир таассурот қолдирди».

Гурунгни академиклар Матёқуб Қўшжонов ва Бахтиёр Назаров, профессорлар Шуҳрат Аббосов, Отаназар Матёқубов, Наим Каримов ва бошқа олимлар давом эттирдилар. Ойбек ҳақида гўзал хотираларни тинглашнинг ўзи унинг ўлмас асарларидек завқбахш ва шавқбахш.

МУҚИМИЙ ВА ЧАРХИЙ АНЖУМАНИ

Қўқон аҳли 9 январ куни Муқимийнинг 150 йиллик, Чархийнинг 100 йиллик тўйини нишонлади.

Эрта тонгда юзлаб шеърият ихлосмандлари Муқимий дафн этилган — Шайхон қабристонини зиёрат қилишди. Сўнг Миён ҳазрат Соҳибзода мадрасасига Муқимий таҳсил олган, яшаб-ижод қилган ҳужрага боришди. Бу ердаги адабиёт музейини томоша қилдилар.

Шаҳардаги Исфарагузар маҳалласининг Низомий кўчасида Чархий яшаб ўтган уйда зиёрат давом этди. Зиёратчилар Чархийнинг ўғиллари, қизлари, набиралари билан ҳамсуҳбат бўлдилар.

Шаҳардаги Ҳамза номли театрда Муҳаммад Аминхўжа Муқимий ва Асқарали Чархий юбилейларига бағишланган адабий кеча бўлди.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раисининг биринчи ўринбосари Йўлдош Сулаймон Қўқон адабий муҳити, Муқимий ва унинг замондошлари, Муқимийнинг бетакрор адабий мероси ҳақида гапирди.

Ўзбекистон халқ шоири Эркин Воҳидов Муқимий ва Чархий домлаларнинг устозлик мақомлари юксак эканини таъкидлади.

Адабиётшунос олим Иброҳим Ғафуров, Ўзбекистон халқ шоири Анвар Обиджон, шоирлар Икром Отамурод, Салим Ашур, адиблар – Ҳожиакбар Шайхов, Абдуқаюм Йўлдошев, ва бошқалар Муқимий ва Чархий ижодий меросининг аҳамияти ҳақида сўзладилар.

Адабий кечани қўқонлик шоирлар Ҳабибулло Саид Ғани ва Азимжон Азиз олиб бордилар.

«АНТИҚА ТОМОША»ЛАР

Куюнчак газетхонлардан хатлар

Янги йил нимаси билан қизиқ? Албатта, арчаси билан-да. Биз ҳам фарзандларимизни хурсанд қилиш мақсадида таклифномаларни олиб, Тошкент давлат циркига йўл олдик. Ҳаво анчагина совуқ бўлишига қарамай, цирк атрофида ташкил этилган турли кўнгилочар томошалар атрофида болалар ғужғон ўйнашарди. Мана, фарзандларимиз орзиқиб кутган вақт етиб келиб, ичкарига йўл олдик. Албатта, цирк катта, болалар кўп. Шунинг учун жойларимизни топиб, ўтириб олиш анча қийин кечди. Хуллас, ҳамма ғала-ғовур ортда қолиб, цирк аренасида янги йил томошалари бошланди.

Афсуски, маза қилиб цирк кўрамиз, деб олдиндан хурсанд бўлган эканмиз. Чунки ҳақиқий томоша аренада эмас, цирк залида бошланди. Томошалар бошланганига ярим соат ўтган бўлса-да, залга кириб келаётган томошабинлар оқими тўхтамасди. Бу ҳам майли, жойини тополмаётган ота-оналару болалар ўртада туриб олиб, ўтирганларнинг томоша кўришига халақит бера бошладилар. Ана энди у ер-бу ердан «қочиб туринглар», «биз кўролмаяпмиз», «қанақа одамсизлар ўзи», деган бақир-чақирлар эшитила бошлади. Бунинг устига, «музқаймоқ оладиган борми?», «кимга шар, кимга ўйинчоқ», «ширинликлар олиб қолинглар», деб залда нарсаларини кўтариб юрган одамлар у ёқдан бу ёққа ўтиб томошага ҳалал берарди.

Ана шунақа маш-машалар билан томоша қандай тугаганини ҳам билмай қолибмиз. Болаларимиз нималар бўлганини тузук-қуруқ илғаб ололмадилар ҳам. Очиғи, болалар цирк томошаларини эмас, залдаги бебошликларни, тартибсизликларни, бақир-чақирларни кўрдилар, холос.

Албатта, цирк жамоаси болаларни хурсанд қилишни ўйлаб, анча-мунча жон куйдирган, кўрсатаётган томошалари ҳам ёмон эмас. Лекин юқорида айтганимиз, «антиқа томоша»лар бизга яхшигина масалликдан бемаза таом тайёрлаган ношуд ошпазнинг қилиғини эслатди. Бунинг устига томоша ташкилотчилари «алдагани бола яхши» қабилида иш тутиб, ўз мухлисларига беписанд муносабатда бўлганлари ғоят таажжубланарли ҳол бўлди.

Г.ФАЙЗИЕВА

Қутлаймиз!

Эҳтиром қуршовида

Талабалик даврим 60-йилларнинг бошларига тўғри келган. Кундузи иш, кечкурун ўқиш... қийинчиликнинг ўзигина бўлса кошкийди, «шоирчилик»ми, тез-тез кайфиятим бузилиб турарди. Шундай пайтларда ҳамма нарсани ташлаб, Навоий номидаги театрга шошардим. Операми, балетми, нима бўлса ҳам тушиб, уч соат давомида мусиқа оламига ғарқ бўлардим. Кейин бу оламдан чарақлаган ҳолда чиқиб, бир неча кун мобайнида яхши кайфиятда юрардим.

Ўша йиллар бу театр саҳнасида опера санъати юлдузлари Саттор Ярашев, Карим Зокиров, Насим Ҳошимов, Жамол Низомхўжаев... сингари санъаткорлар куйлашарди. Менга Ҳалима опани Лайли қиёфасида кўриш насиб этган! Саодат Қобулованинг Диломи ҳамон кўз ўнгимда! Ҳақиқатан ҳам бир пайтнинг ўзида «Дилором», «Лайли ва Мажнун», «Майсаранинг иши», «Ҳамза» опералари ўйналиши катта ижодий ютуқ эди. Карим Зокиров билан Насим Ҳошимовнинг Ҳамзаси, Эргаш Йўлдошевнинг Алижони, Ҳалима Носированинг Санобари, Саодат Қобулованинг Саодати қанчалаб мухлислар орттирмаган эди дейсиз!

Собир Бобоев ҳақида гап очишдан олдин, ўтган воқеаларни эслаганим – ҳеч кимни ўз даври, сафдош дўстларисиз тасаввур қилиб бўлмаслигидан.

Хуллас, Собир Бобоев – ўзбек симфоник мусиқаси тамал тошини қўйганлардан бири. Мутал Бурҳонов, Мухтор Ашрафий, Икром Акбаров, Рашид Ҳамроев, Сулаймон Юдаков, Манас Левиев, Мардон Насимов сингари забардаст бастакорлар сафида туриб, халқимиз учун янги бўлган симфоник мусиқани ҳаётга олиб кириш осон эмас. Тўғри, замон бошқа, мафкура бошқа эди, аммо бастакорларимиз асосий мақсаддан қайтишгани йўқ. Улар халққа хизмат қилишди, халқнинг маънавий олами бойишига улкан ҳисса қўшишди.

Санъаткор салоҳияти, шубҳасиз, унинг асарларида намоён бўлади. Халқ асарини кўрган санъаткор – бахтли инсон. Муқимий театрида «Ватан ишқи» спектакли жуда узоқ вақт ўйналганини биламан. Спектаклнинг умри томошабинга боғлиқ: у кўрса яшайди, бўлмаса – йўқ. «Ватан ишқи»нинг узоқ вақт мобайнида саҳнадан тушмаганининг ўзиёқ унинг баҳосини кўрсатиб турибди. Бу спектакл мусиқаси ҳам Уста Собир Бобоев созига мансуб эди.

Мусиқий драманинг драмадан фарқи – унда қўшиқ, рақслар бўлишидагина эмас. Бастакор драматургдан қўлёзма-

ни олар экан, уни тамоман қайтадан ҳис этиб, идроклаб «яшаб» кўради. Қўшиқ, рақсларгагина эмас, бутун асарга, ҳатто унинг сукутига ҳам куй басталайди.

«Ватан ишқи» узоқ вақт эл ардоғида бўлгани, ундаги қўшиқлар бошқа хонандалар томонидан, ҳатто кўча-кўйда куйлангани – Устанинг жиддий йирик мусиқий асар бунёд этганидагина эмас, уни ниҳоятда халқчил қўшиқлар билан безагани туфайли ҳамдир.

Устанинг «Фидойилар» операси ҳам ўз вақтида эътибор қозонди. Аммо болалар операси – «Ёрилтош» мусиқа санъатининг ҳақиқий мулкига айланиб қолди.

Собир Бобоев мен санагандан бошқа ҳам кўп асарлар ёзган. Мен мутахассис эмас, оддий бир мухлис сифатида билганларимни тилга олдим, холос. Бундан ташқари, у мусиқа мактаблари ҳамда Консерваторияда қанчадан-қанча талабага сабоқ бериб, кўплаб шогирд етиштирган мураббий ҳамдир.

Собир Бобоев жамият ҳаётида ҳам фаол қатнашган. У кўп йиллар мобайнида Композиторлар уюшмасига, Самарқанд Опера ва балет театрига раҳбарлик қилган. Буларнинг ҳаммаси кишидан нафақат истеъдод, балки тинимсиз меҳнат, сафарбарлик, она юртни суя олиш иқтидорини ҳам талаб қилади. Шу имтиҳонлардан ўта олган кишигина ниятига етиши мумкин.

Ниятига етган, шогирдлари, мухлислари ардоғида бўлган Собир Бобоев, санъаткорлар тили билан айтганда, Уста шу кунларда таваллудининг 80 йиллигини нишонлаяпти. Барча мухлислар номидан:

– Муборак бўлсин! Ҳорманг, Уста! – деймиз.

М. БОБОЕВ

Диққат: янги филм!

«ПАРИ МОМО»

Мухлислар киноактёр Мурод Ражабовни филмларда яратган турли образлари орқали яхши танийдилар. Бу сафар у мухлисларини ўзининг янги режиссёрлик иши билан хушнуд этди.

«Пари момо» деб номланган бу филм премьерасини кўриш учун республика Киночилар уйининг катта залига йиғилган томошабинлар дастлаб филм ижодкорлари билан учрашдилар. Учрашувни «Ўзбеккино» ДАК раиси Т. Юнусов кириш сўзи билан очди.

Пари момо ролини актриса Гулчеҳра Жамилова ижро этган. Филмдаги қолган ролларни актёрлар — Рихси Иброҳимова, Боир Холмирзаев, Ўткир Шарипов, Муҳаммаджон Узоқов, Фаррух Эрназаров, Азиза Музаффарова, Отабек Қурбонов ва бошқалар ўйнаганлар.

Филм сценарийсини Маҳмуд Тўйчиев ёзган, мусиқасини композитор Дмитрий Янов-Яновский басталаган. Бош оператор ва рассом — Рифқат Иброҳимов.

Г. УМАРОВА

ҒАНИ АЪЗАМОВ

Ўзбек маданияти ва санъати оғир жудоликка учради. Ўзбекистон халқ артисти, Ҳамза номидаги Давлат мукофотининг лауреати, Ўзбек миллий театр санъатининг йирик намояндаларидан бири, халқимизнинг ардоқли театр ва кино актёри, жонкуяр устоз Ғани Аъзамов 92 ёшида вафот этди.

Ғани Аъзамов 1909 йили Тошкент шаҳрида таваллуд топди. Ижодий фаолиятини 1930 йилда Ҳамза номидаги Ўзбек давлат академик театрида бошлади ва умрининг охиригача бу табаррук санъат даргоҳида баракали ижод қилиб, ғоят сермазмун ҳаёт йўлини босиб ўтди.

Санъаткорнинг етмиш йиллик ижодий фаолияти давомида театр ва кинода ўйнаган Раҳим ямоқчи («Ҳалима» мусиқали драмаси), Мамарасул («Қалтис ҳазил»), Домла имом («Бой ила хизматчи»), Мунажжим («Алишер Навоий»), Али сартарош («Мафтунингман» фильми), Қамбар («Қутлуғ қон»), Қорашоҳ («Икки дил достони») каби кўплаб роллари миллий санъатимиз хазинасини безаган бетакрор образлар сифатида эътироф этилган. Бу образлар ўзининг чуқур миллийлиги, ҳаётийлиги, қаҳрамонларнинг ички кечинмалари ва ҳис-туйғуларининг ранг-баранглиги билан мухлислар олқишига сазовор бўлган.

Ғани Аъзамовнинг «Олтин девор» спектаклида яратган Мўмин образи актёрга улкан шуҳрат келтирди. Ўн йиллаб узлуксиз ижро этилган бу асарнинг саҳнадаги муваффақияти бош рол ижрочисининг бетакрор маҳорати билан бевосита боғлиқдир.

Ғани Аъзамовнинг халқ орасида олиб борган сермаҳсул жамоатчилик фаолияти ҳам кўпчилик учун ибрат намунасидир. Табаррук ёшдаги устоз кўп йиллар давомида маҳалла оқсоқоли сифатида фаолият кўрсатиб, маҳалланинг жамиятимиздаги мавқеини кўтаришга, ёшларни миллий қадриятларимиз руҳида тарбиялашга катта ҳисса қўшди.

Ғани Аъзамовнинг миллий маданиятимиз равнақи йўлидаги хизматлари ҳукуматимиз томонидан муносиб тақдирланган. Санъаткор «Ўзбекистон халқ артисти» унвони, Давлат мукофоти ва «Дўстлик» орденига сазовор бўлган.

Улкан истеъдод эгаси, олижаноб инсон Ғани Аъзамовнинг ёрқин хотираси халқимиз қалбида абадий сақланиб қолади.

И.КАРИМОВ, Э.ХАЛИЛОВ, Ў.СУЛТОНОВ, Ҳ.КАРОМАТОВ, А.МЕЛИБОЕВ, Х.ЖЎРАЕВ, А.ОРИПОВ, Т.ЮНУСОВ, Ш.ЖАЛИЛОВ, М.АБДУҚУНДУЗОВ, З.МУҲАММАДЖОНОВ, Ё.АҲМЕДОВ

Ёзув ва имло

Bb ҲАРФИ ИМЛОСИ

ИККИНЧИ САБОҚ

Ўзбек-лотин алифбосидаги **Bb** ҳарфи кириллча алифбодаги **Бб** ҳарфи ўрнида қўлланиб, ўзбек адабий тилидаги **be** ундош товушини ифодалашга хизмат қилади: bobo, bulbul, bog'bon, belbog', bab-baravar, Bobur, Buxoro, Barno, Bahodir.

Bb ҳарфини ёзиш учун бизда маълум малака мавжуд, чунки кириллча алифбода ушбу шакл **ve** ҳарфини ифодалар эди. Демак, **Bb** ҳарфининг ёзма шакллари қуйидаги кўринишга эга: *Bb* Кўриниб турибдики, **Bb** ҳарфи ўзидан олдинги ва кейинги ҳарфларга уланиб ёзилиш имконига эга. Бу эса ёзув жараёнида қулайлик туғдиради. Қуйидаги сўзларни ёзиб кўриб, ўзингиз ҳам бунга ишонч ҳосил қилишингиз мумкин: bol, bola, barg, labbay, rubob, kabob, Bekobod, Beshyog'och dahasi, Bolg'ali qishlog'i.

Янги алифбони ўрганиш жараёнида, айниқса ёзма шаклларга жиддий эътибор бериш лозим. Негаки, ҳар бир ҳарфнинг ўзига хос ёзилиш услуби ва нозикликлари мавжуд. Масалан, **B** ва **R** ҳарфларининг ўзбек-лотин алифбосида ёзилишида маълум бир ўхшашлик бор. Хусусан, бош ҳарфларнинг ёзма шакллари бир-бирига ўхшаб кетади: *B-R. B-R.* Лекин биз ёзувда уларнинг фарқли жиҳатларини ҳам ўзлаштиришимиз керак. Bulung'ur - Ruminiya, Botir - Romitan, Bosniya - Rossiya, Buvayda - Rumiy.

Ёзма шакллар ҳақида гапирганда кичик ёзма шакл - *b* ва **Ff** ҳарфининг кичик ёзма шакли орасидаги ўхшашликни ҳам айтиб ўтиш жоиздир: *b-f* Лекин ушбу шаклларни сатрда жойлашишига қараб фарқлаш мумкин. Ўйлаймизки, қуйидаги сўзларни мустақил ҳолда ёзиб, ўзингиз ҳам ишонч ҳосил қиласиз: fabrika, alifbo, bartaraf, binafsha, bafurja, fabula, safarbar.

Энди эса юқорида келтирилган қоидалар асосида қуйидаги мисолларни ўз ёзув дафтарингизга кўчириб олинг. **Bb** ҳарфининг улаб ёзилиши ҳамда **R** ва **f** ҳарфларидан фарқланадиган ўринларига эътибор беринг:

Baxt, baliq, balli, bank, baraban, benzin, behi, bibliografiya, buterbrod, budjet, bo'yoq, bo'g'in.

Besh barmog barobar emas.(magol)

Bilak bilan bitmagan, bilim bilan bitar.(maqol)

Bisyor bo'lsa agar bol ham beqadr,
Takror aytilganda rangsizdir kalom.

Bu yorug' olamda Vatan bittadir,
Bittadir dunyoda Ona degan nom.

(A.Oripov)

Дарвоқе, газетанинг 5 январдаги сонида берилган **Биринчи сабоқ**дан кейин таҳририятга бир неча қўнғироқлар бўлиб, мухлислар ўзларини қизиқтирган масалалар бўйича мурожаат қилишган. Жумладан, йил тартиби ва ойнинг кунларини кўрсатувчи рақамлардан кейин қўйиладиган чизиқча (-) хусусида маълумот беришимизни сўрашган. Маълумки, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1995 йил 24 августдаги қарори билан «Ўзбек тилининг асосий имло қоидалари» тасдиқланган. Ушбу ҳужжатнинг 56-қоидасида қуйидагилар кўрсатилган:

«Тартиб сон араб рақамлари билан ёзилса, - **nchi** қўшимчаси ўрнига чизиқча қўйилади: **7-sinf, 5-«A» sinfi, 3-, 7-, 8-sinf o'quvchilari, 60-yillar, 1991-yilning 1-sentabri** каби. Тартиб сонни кўрсатувчи рим рақамларидан кейин чизиқча ёзилмайди: XX asr, X sinf каби».

Юқоридагилардан келиб чиққан ҳолда биз «Ўзбек тилининг асосий имло қоидалари» ҳақида, хусусан, 1956 йилги имло қоидаларидан фарқланувчи томонлари тўғрисида кейинги сабоқларда маълумот беришга ҳаракат қиламиз.

Равшан ЖОМОНОВ
филология фанлари номзоди, доцент

ОТАЁР ҚОЛДИРГАН ИЗЛАР

Ҳаётда ҳар бир инсондан яхши излар қолиши керак: боғлар, иморатлар, китоблар, қобил фарзандлар, шогирдлар... Шоир, журналист, инсон Отаёрдан бу ёруғ оламда яхши излар қолди. Шу маънода дўстимиз бахтли одам эди...

Отаёр Наҳанов 1947 йил 19 январда Самарқанд вилоятининг Норпой туманида туғилди. ТошДУ журналистика факултетини тамомлади. «Тошкент оқшоми» газетаси, Ўзбекистон Ёзувчилари уюшмасида ишлади. «Ўзбекистон маданияти»(ҳозирги «Ўзбекистон адабиёти ва санъати») газетасида эса, ўн йил хизмат қилди.

«Шеъриятимизнинг темирқанот... палапонларидан бири, умидбахш, уринчоқ, оригиналликка жазман, хаёли чуқур, қобил» (Миртемир) Отаёр ғайрат билан ижод қилди. Бедаво дардга чалингунга қадар унинг бешта шеърлар китоби босилиб чиқди. Устод Миртемир ҳақидаги эссе китоби икки марта нашр қилинди. «Одамлар учун яшайман», «Бахши хазинаси», «Дунё хазинаси дурдоналари» публицистик асарлари, «Санжар Сиддиқ» рисоласи дунё юзини кўрди.

«Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими» Отаёр Наҳанов серғайрат ижодкор эди. У эстон классик адиби Антон Таммсааренинг «Дўзахдан чиққан янги шайтон» романини, карел-фин эпоси «Калевала»ни таржима қилди. Отаёр ўзбек халқ эртаклари асосида ёзган сценарийлар бўйича болалар учун диафилмлар яратилди. «Миртемир», «Бахши» ҳужжатли филмларининг сценарийлари ҳам шоир қаламига мансубдир.

Отаёр қалбида кири йўқ, бегидир, соддадил, ишонувчан, одамларга фақат яхшилик соғинадиган инсон эди. Бу фазилат унинг ёзганларида, юриш-туришию барча ишларида намоён эди. У уюштириб, тўплаб, ўзи нашр эттирган ва бошқа адиблар билан ҳамкорликда тайёрлаган «Ислом шоир замондошлари хотирасида»(1981), «Миртемир замондошлари хотирасида»(1982), «Мақсуд Шайхзода замондошлари хотирасида»(1983), «Абдулла Қаҳҳор замондошлари хотирасида»(1987) каби қимматли китоблар ана шундай холис, беминнат хизматнинг самарасидир.

Отаёр ҳаётда яхши излар қолдирди: китоблар, қобил фарзандлар, шогирдлар...

БИР ГУРУҲ ДЎСТЛАРИ

СИЗ НИМА ДЕЙСИЗ?

МАНМАНЛИК КИМГА КЕРАК?

- **Тўй азага айланаёзди**
- **Ҳам молидан, ҳам уйидан айрилди**
- **Орзу-ҳавас меъёридан ошса...**

Кутилмаганда фожиа рўй берди: Бердибой меҳмонлардан бирини пичоқлаб қўйди. Қий-чув, тўполон бошланди. Ҳозиргина ёр-ёр айтилган давра бирдан совиб, одамлар бирин-кетин тўйхонани тарк эта бошлади. Жароҳатланган меҳмонни бундан икки соат олдин келинни олиб келган «Нексия»да касалхонага жўнатишди. Бердибой қилғиликни қилиб қўйди-ю, бирдан ўзига келди, мастлиги тарқаб, қочишга уринди. Аммо тўйда ўтирган икки милиционер уни ушлаб ички ишлар бўлимига олиб кетишди.

Бундан икки йил бурун Ховос туманидаги тўйлардан бири шундай нохуш якун топган эди. Тўғри, меҳмон ўн-ўн беш кун касалхонада ётиб даволаниб чиқди. Бердибой эса қилмишига яраша жазосини олди.

Баъзан ўйланиб қоласан киши. Бир инсон ўғлига суннат тўйи қилиш ёки уйлантириш, қизини турмушга чиқариш учун қанча тайёргарлик кўради, неча йиллар болалари насибасини қирқиб пул йиғади. Чунки инсонда орзу-ҳавас деган тушунча бор. Лекин баъзан унинг шунча қилган тайёргарлиги, орзу-ҳаваси биргина нотўғри қадам туфайли чиппакка чиқади.

Албатта, Маматқул ака ҳам тўйида шундай бўлсин, укасининг ўғли Бердибой меҳмонни пичоқлаб қўйиб, кейин қамалиб кетсин, демаганди. Буни ҳеч ким истамайди. Аммо ўзи билмаган ҳолда шунга замин яратди. Тўйга керагидан ортиқ спиртли ичимлик олиб келди. Ўғлимнинг тўйи бошқаларникидан кам бўлмасин, одамларнинг ошини еб,ароғини ичиб юрибмиз, деди. Натижаси эса...

Маматқул аканинг гапига қараганда, икки соатлик тўйда ўн икки яшик арoқ кетган. Вино, конъяклар бу ҳисобга кирмайди. Тўйига келса 300 та меҳмон келгандир. Шунча меҳмонга 240 та арoқ кўплик қилмайдими? Албатта, кўп. Шу арoқнинг пулига келин-куёвларга яхши мебел олиш мумкин эди-ку.

Отага шу саволни берсангиз қўл силтайди: «Ёшлар ўзлари ишлаб пул топганда олишади мебелни». Бу нима? Манманлик эмасми? Мен шу пайтгача одамлардан фалончи тўйида шунча арoқ қўйди, отасига раҳмат, деган гапни эшитмаганман. Ҳаёт тажрибасидан маълумки, қайси тўйда ичкилик кўп бўлса, ўша тўй фожиа ёки жанжал билан якун топган. Чунки манманлик, мен сендан кам эмасман, бойлигимни кўриб қўй каби «катта кетиш»лар ҳеч қачон яхшиликка олиб келмайди.

*

Нормамат ака ўртача ҳаёт кечирарди. Хотини ҳеч ерда ишламасди, катта фарзанди ҳарбий хизматда, қолган учтаси мактабда ўқирди. Бундан уч-тўрт йил бурун у молларини сотиб қишлоқ четидан кичикроқ ҳовли сотиб олди. Сабабини сўрасам, ўғли ҳарбийдан келса уйлантирмоқчи эканлигини айтди. Ўзи ўтирган ҳовли уч хонали бўлиб, икки оилага торлик қиларди. Табрикладим. Ҳарқалай, кўчмас мулкнинг зиёни йўқ. Орадан беш-олти ой ўтиб, ўғли хизматдан қайтди. Ҳали бирор жойга ишга кириб улгурмай ота-она уни уйлантиришга шошилишди. Бир куни Нормамат акани кўчада учратиб қолдим. Кайфи чоғ. Қишлоқдаги Собир сариқ деган одам билан қуда бўлибди.

— Тўй ташвишлари билан юрибман, — деди мақтаниб. — Кеча 150 кило гуруч олдим. Ёғ, қанд дегандай, ҳаммасини тахт қилиб қўйдим. Фақат ичимлик қолди. Сиз нима дейсиз, етти яшик арoқ олсам етармикан?

— Етти яшик кўп-ку, Нормамат ака, — дедим ҳайрон бўлиб. — Нима, элга ўн кун тўй бермоқчимисиз? Юз эллик кило гуручнинг ошини ким ейди? Ўзингиз оиликка яшайдиган одам бўлсангиз. Шунча пулни қаердан олаяпсиз? Кичикроқ тўй қилсангиз сизни биров уришадими? Кўрпангга қараб оёқ узат, дейишган.

Нормамат ака гапимдан астойдил хафа бўлди.

— Менинг ҳам орзу-ҳавасим бор. Бош боламни уйлаяпман ахир. Нима, шунча тўй қилаётганлар мендан ортиқми? Ўзимнинг пулим бўлмаса, Эрмат магазинчидан қарз олдим. Тўлайман, бир йил-ярим йилда.

Хуллас, Нормамат аканинг орзу-ҳаваси ушалди. Данғирдунғир тўй қилди. Лекин асосий воқеа кейин бошланди. Орадан олти ой ўтгач, Эрмат магазинчи қарзини сўраб келибди. Нормамат ака яна икки ой сабр қилишини илтимос қилибди. Шу муддат ўтгач ҳам Нормамат ака пулни топиб бера олмагач, иккаласи жанжаллашиб қолибди. Нормамат ака бошқалардан қарз сўрабди, лекин ҳеч кимдан топа олмабди. Охири, ўғлига аталган уйни қарзига беришга мажбур бўлибди. Ўғлини эса уйига кўчириб келибди.

Яқинда у кишини кўриб қолдим.

— Ўғлим ҳам фарзадли

бўлди, — деди қилмишидан афсусланиб, — бир ҳовлида тиқилиб қолдик. Тўйни сал бундайроқ қилсам ҳам бўлар экан. Ҳам молсиз, ҳам уйсиз қолдим.

Кейинги пушаймон, ўзингга душман, дейди халқимиз. Бугун минг марта афсус, надомат чеккан билан ҳеч нарсани жойига қайтариб бўлмайди. Поезд аллақачон кетиб бўлди. Энди моллар ҳам, уй ҳам йўқ. Фақат хотирада орзу-ҳавас дея «ким ўзар»га қилинган дабдабали тўй қолди.

Бундан уч-тўрт йил бурун тўй ҳашамлар, оилавий тантаналар, марака ва маросимларни, марҳумлар хотирасига бағишланган тадбирларни ўтказишда мамлакатимизнинг кўп жойларида шуҳратпарастлик, дабдабабозлик, исрофгарчиликка йўл қўйиш, эл-юрт одатлари ҳамда анъаналарини менсимаслик, ўзини кўз-кўз қилиш, атрофда яшаётган одамларнинг аҳволини инобатга олмаслик каби салбий асоратлар авж олган эди? Иш шу даражагача бориб етдики, натижада, мамлакатимиз Президенти алоҳида Фармон чиқарди. Унда тўй-ҳашамларни, маросимларни дабдаба ҳамда ортиқча харажатларсиз ўтказиш, бу ишда маҳалла, жамоатчиликнинг роли ва вазифалари белгилаб берилганди.

Фармон эълон қилингандан кейин дастлабки кунларда унга катта эътибор берилди. Жойлардаги маҳалла ва мутасадди ташкилотларда Фармон ижроси юзасидан бирмунча ишлар амалга оширилди, турли йиғилишлар ўтказилди, Фармоннинг моҳияти халққа тушунтирилди. Газета ва журналларда ранг-баранг мақолалар пайдо бўлди. Телевидение ва радиода ҳам тўйларни ихчам, тежамли ҳамда исрофгарчиликларсиз ўтказиш масаласида қатор кўрсатув, эшиттиришлар берилди.

Мана, орадан икки йилдан кўпроқ вақт ўтди. Айрим раҳбарларнинг, тўй ва маросимларни ўтказишга масъул бўлган шахсларнинг бепарволиги, лоқайдлиги, ўз ишига масъулиятсизлиги туфайли кейинги пайтларда дабдабали, исрофгарчиликка сабаб бўлаётган тўйлар яна авж ола бошлади.

Мен юқорида ўртача оилаларнинг бошқалардан камманми, дея манманликка берилиб тўй қилгани, охир-оқибат нохуш ҳолатга тушиб қолганлигини эслатдим. Хўш, улар кимларга эргашаяпти, кимларга тенглашмоқчи бўлаяпти? Албатта, жойлардаги босар-тусарини билмай қолган айрим «бойвачча»ларга. Бундай «бойвачча»лар ҳар бир шаҳарда, ҳар бир қишлоқда топилади. Улар маҳаллани ҳам, оқсоқолларни ҳам менсишмайди. Баъзи маҳалла оқсоқоллари эса уларнинг гапи билан иш қилади.

Яқинда шундай «бойвачча»лардан бири тўй қилди. Маҳалла гузарида икки минг кишига жой тайёрланибди. Дастурхон шундай безатилганки.-..Африкада ўсадиган ичида сути бор ёнғоқни мен биринчи марта ўша ерда кўрдим. Нафақат маҳалла фаоллари, туманнинг айрим раҳбарлари ҳам шу ерда. Қўлини кўксига қўйиб меҳмонларга «Хуш келибсиз», деб турибди. Албатта, раҳбарларнинг тўйю маросимларда халқ билан бирга бўлгани, уларнинг хизматини қилгани яхши. Лекин кўз ўнгида бўлаётган бу дабдабабозликка, шуҳратпарастликка уларнинг бепарволиги, жимгина қараб туриши кишини ажаблантиради.

Тўйда ўн тўртта санъаткор хизмат қилди. Айримларига навбат ҳам тегмади. Энг ачинарлиси, тўйни рисоладагидек ўтказишга масъул бўлган кишилар санъаткорларнинг, келин-куёвнинг устидан пул сочишни бошлаб беришди.

Бундай тўй қилаётганлар кимлар ўзи? Албатта ҳалол меҳнат билан эмас, қинғир йўллар билан даромад топаётганлар, баъзи ўзини йўқотган, лавозимини суиистеъмол қилаётган раҳбарлар, оёғи ердан узилган, манманликка берилиб кетган ҳавойи мансабдорлар. Агар инсон пулни меҳнат қилиб, пешона тери билан топса ҳеч қачон исрофгарчиликка совурмайди. Бу аксиома.

Тўйларимиз санъаткорсиз ўтмайди, албатта. Халқимиз уларни ҳурмат қилиб маданият ходимлари деб аташади. Улар ўзларини тутишлари, кийинишлари, юриш-туришлари, айтадиган ашулалари билан, раққоса қизларимиз эса ибоси, ҳаёси, ўзбекона рақслари билан халқимизга намуна бўлишлари керак. Афсуски, айрим санъаткорларимизнинг ўзларида маданият етишмайди. Кўпгина тўйларда раққосаларга пул қистиришдек ярамас одат ҳали ҳам давом этиб келмоқда. Айрим бели оғримаган бойваччалар уларнинг устидан пачкалаб пул сочишади.

Санъаткорларнинг тўйлар учун алоҳида репертуарлари бор. Оғзига келган сўзни ашула деб куйлашаверади, оҳанги сал шўхроқ бўлса бас. Бу каби иллатлар, шубҳасиз, одамларнинг дидини ўтмаслаштиришга хизмат қилади, холос. Айрим санъаткорлар тўйнинг бошидан охиригача фонограммадан фойдаланади. Ахир, уят-ку, бу.

Айрим раққоса қизларимиз кўпроқ пул ишлаш илинжида шундай беҳаё қиликлар қиладики, беихтиёр ғазабингни қўзғатади. Тўйда иштирок этаётган раҳбарлар, оқсоқоллар гўё ҳеч нарса бўлмаётгандек лом-лим дейишмайди. Улар «от ўлса гўшт, арава синса ўтин» қабилида иш тутишмоқда.

Яна бир гап. Ҳозир тўйга бораётган санъаткорлар «ўзларининг нархларини» жуда ошириб юборишган. Тўйга таклиф қилсангиз, туман маданият уйи ҳаваскорлари ҳам ўттиз, қирқ минг сўмдан гапиради. Оиликка яшаётган ишчи ёки даладаги ҳосилига қараб қолган деҳқон бунча пулни қаердан топсин? Бу масалаларни ҳам туман ва шаҳарлар раҳбарлари, маҳалла оқсоқоллари ўйлаб кўриб ҳал этишлари лозим.

Шу ўринда Хоразм вилоят Хива туманидаги ал-Хоразмий жамоа хўжалигида амалга оширилган бир тажрибани айтиб ўтмоқчи эдим. Куюнчак газетхонимиз Шомурод Болтаевнинг таъкидлашича хўжаликда ўтказилаётган тўйларда оқсоқоллар ташаббуси билан алоҳида қути ташкил қилинган. Тўй куни ўша қути тўйхонага олиб борилади. Тўй эгасига тўёна беришни, тўйда хизмат қилаётган раққоса ёки ашулачига пул қистиришни хоҳловчилар пулни ўша қутига ташлайдилар. Тўй охирида қути очилиб, пул ҳисоб-китоб қилинади, санъаткорларнинг ва тўйда хизмат қилган бошқа хизматчиларнинг (чой қайнатувчи, ошпаз) иш ҳақлари шу пулдан берилади.

Агар ушбу тажриба бошқа жойларда ҳам жорий қилинса, тўйларимиз нафақат тартибли ўтади, балки, раққосага пул қистиришдек ярамас одат ўз-ўзидан барҳам топади.

Президентимиз Фармонида фақат тўйларнигина эмас, марҳумлар хотирасига бағишланган тадбирларни, никоҳ маросимларини ҳам тартибга солиш ҳақида аниқ кўрсатмалар берилганди. Афсуски, бу борада ҳам шуҳратпарастлик, исрофгарчилик авжига чиқиб кетди. Ишонмасангиз никоҳ уйлари атрофини кузатинг. Ҳозир никоҳга йигирмата-ўттизта машинада келиш яна анъанага айланган. Бунинг устига, машиналар бир хил рангда бўлиши керак. Баъзи ота-оналар никоҳ маросимидаги машиналар пулини ўғлимнинг ўртоқлари тўлашди, менга ҳечам оғирлиги тушгани йўқ, деб ўзларини оқлашади. Аммо гап фақат пулда эмас-ку. Машина қанча кўпайса, йўллардаги хавф шунча ортади. Бунинг устига машиналар қатор бўлиб юриши керак. Сафни бузмаслик учун баъзан машиналар светофорнинг қизил чироғида ҳам йўлни кесиб ўтади. Шундай пайтда арзимаган сабаб билан тўй азага айланиши мумкин. Энг асосийси, ўша йигирмата-ўттизта машинада никоҳга бориш, шаҳар айланиш, юзлаб кило гуруч дамлаб, элга ош бериш билан инсон бирор мартабага ёки бахтга эришиб қолмайди-ку. Шундай экан, нима керак бундай дабдабабозлик, шуҳратпарастлик? Бундан кўра улар ўзларининг эҳтиёжларидан ортиқча маблағларини халқимизнинг азалий одатларига амал қилиб, хайр-эҳсон, меҳр-мурувват кўрсатиш, муҳтожларга, бева-бечораларга ёрдам бериш, турар жойларини обод қилиш, йўллар, кўприклар қуришга сарфлашса бўлади-ку.

Диний маросимлар ҳақида ҳам шу гапни айтиш мумкин. Муқаддас китобларимиз - Қуръони карим ва ҳадисларда йигирма, қирқ, йил оши каби маросимлар ҳақида умуман ҳеч нарса дейилмаган. Уламоларимиз бундай маросимларни қилиш манманликдан бошқа нарса эмаслигини таъкидлашади. Ўйлаб кўрсангиз, ҳақиқатан ҳам бу гапларда жон бор. Отангиз, онангиз ёки бошқа бирор яқин қариндошингиз вафот этса-ю, сиз халқни чақириб ош берсангиз. Ахир бу мантиқсизлик эмасми?

Инсон ҳамиша орзу-ҳавас билан яшайди. У туғилибдики, бугун кечагидан, эртага бугунгидан яхшироқ яшашга интилиб келган. Лекин орзу-ҳаваснинг ҳам чегараси бор. У меъёридан ошиб кетса, манманликка, шуҳратпарастликка айланади. Энг ачинарлиси, бундай хўжакўрсинликлар ёшларимиз тарбиясига салбий таъсир кўрсатмоқда, кенг жамоатчиликнинг ҳақли эътирозига сабаб бўлмоқда. Шундай экан, туман ва шаҳар ҳокимлари, маҳалла оқсоқоллари ҳамда фаоллари тўй, маърака ва маросимларни тартибли, ортиқча исрофгарчиликсиз ўтишини таъминлашга бош-қош бўлишлари лозим. Шунда Президентимиз Фармонида кўзланган мақсадга эришиш, ҳаётимиз файзига файз қўшиш мумкин.

Беккул ЭГАМҚУЛОВ

Навоий гулшани

ҲОЗИР НАВОИЙНИ КИМ ЎҚИЙДИ

ёхуд орифона маданият орттирмоқ лаззати

Иброҳим ҒАФУРОВ

Ростданам ҳозир Вергилийни ким ўқийди? Ким ўқийди ҳозир Ҳомерни? Дантени ўқиётган биронта марди майдон борми? Уларми? Фақат уларми? Навоийни ким ўқийди ҳозир?

Ичимда ўтирган аллаким менга шундай нохуш саволлар беради. Унинг саволларининг ўзида жавоб борга ўхшайди. Ҳақиқатан ҳам уларни ҳозир биров қидириб ўқийдими? Шуларни ўқимасам, билмасам, дунёда тирик юрганим бекор деган одам ўз-ўзига писанда билан қўлга оладими? Ичимда ўтирган шубҳакор шахс билан тортиша бошлайман.

Бундай сўз ва тафаккур даҳоларини ўқиш ёки ўқимаслик уларнинг ғоялари дунёси ва фитратлари оламига ҳеч қачон ўлчов бўла олмайди.

Вергилийнинг Вергилийлиги, Дантенинг Дантелиги, Навоийнинг Навоийлиги кимларнингдир уларни ўқиши ёки ўқимай қўйишига боғлиқ эмас. Заррача ҳам боғлиқ эмас. Уларнинг бадиий тафаккур қуёши, у қуёшнинг нурлари ҳамда ҳарорати даражасини бу ўлчов билан ўлчаб бўлмайди. Уларнинг фалакий кўламлари бу мезонга сира сиғмайди.

— Лекин, — деб эътирозга оғиз жуфтлайди ичимда ўтирган тинчимас, қониқмас эътирозчи, — шу ҳолда ҳам улар мумтоз жавонларда, мумтоз музейхоналарда ҳаракатсиз туриб қолишмоқда. Уларнинг фикрлари оламлари, яратган сиймолари, ранг-баранг инсонга дахлдор ғоялари тизмалари бизнинг бугунги ҳаёт бўғинимизга таъсир кўрсатмаётир; улар ҳаёт бўғинларимизни яратмаётир ва мустаҳкамламаётир. Навоийнинг васф ва эҳтишомга қурилган шеърий сўзи биз яшаётган аср қарашларидан, қизиқишлари, манфаатлари ва бадиий изланишларидан тобора шитоб билан узоқлашиб бораётир. Ҳозирги авлод, ҳатто энг талантли намояндалари ҳам Навоийни билдим деб, унга тик қаролмайдилар. Худди қуёшга бир зум тикилиб туриб бўлмаганидай, улар мабодо Навоийга диққатларини қўйиб қарасалар, дарҳол унинг нуридан кўзлари ёшланади; Навоийга шу туфайли ўз қудратларидан ташқаридаги, тўғрироғи, қурб-қудратлари етмайдиган иш деб қарайдилар.

Хўш, шундай бўлса, Вергилий, Навоийнинг асарлари муҳташам музейларнинг осор-атиқаларига айланиб бўлдими? Эндиги насллар уларга худди бебаҳо асл қадимиятга қарагандай ҳурмат-эҳтиромда бўладилар холосми?

Бу қайсар мубоҳиснинг осон бўлмаган саволларига жавоб изларканман, ўзимдан мисол қидириб кўраман.

Умримнинг уч палласида «Хамса»ни уч маротаба ўқидим. Йигирма ёшларимда ҳеч нарса тушунмасам ҳам, ўқийвердим, ҳижжалайвердим. Бу ҳали мумтоз Шарқ шеъриятига кўзи очилмаган одамнинг филолог бўлиш орзусидаги ўқиши эди. Навоийнинг қуёши менинг бу тайёргарликсиз, бехабар, енгил-елпи ўқишимни жизғанак қилиб ташлади. Лекин бу ўқишда Навоийнинг сайёраси беҳад улуғ эканлигини англадим. Унинг қошида, бу мумтоз бадиият олдида беҳудуд қўрқув ва эҳтиром уйғонди. Қўрқув уни тўла тушуниб етиш йўлида туғилган ожизликдан, эҳтиром — Навоий тасвирлаган, ифодалаган ҳиссиётлар ва сўзларнинг ёркин қудратидан эди. Ўқиш аъмо бўлса ҳам, Навоий ҳақида тасаввур ҳосил қилдим.

«Хамса»ни умрим қирққа етганда яна қўлга олдим. Бу ўқиш менга энди ўз-ўзим билан худди маънавий жанг каби эди. Яъни ўз жаҳолатим — Навоийни билмаслик жаҳолати билан жанг эди. Бу ўқишга филолог сифатида анча тайёргарлик кўрган: Ойбек, Шайхзода, Бертелс, Бартолд, Олим Шарафуддинов, Воҳид Зоҳидов, Убайдулла Каримов, Азиз Қаюмов, Тўхтасин Жалолов, Ҳоди Зариф, Ҳамид Сулаймон, Иззат Султон, Алибек Рустам, Ёқубжон Исҳоқов ва бошқа қатор навоийшуносларнинг, аллома, удаболарнинг асарларини ўқиган, турли арабий, форсий, қадимги туркий ва Навоий асарларига чиқарилган қимматли луғатлар билан қуролланган эдим. Ихтиёримда яна «Хамса» достонларининг соҳибдил кишилар адо этган насрий баёнлари ҳам мавжуд эди. Ўқишим узоқ давом этди. Охири, шундай ҳис қилдимки, «Хамса» миямга, миям эса «Хамса»га айланди. Шундай уриниб бу бепоён асарнинг устки, биринчи қатламдаги маъно-мазмунини тушунгандай бўлдим. Навоийнинг ўзи ўз асари олдида бу қадар ҳайратга тушганлиги, лол қолганлигининг сири бирмунча очилгандай кўринди. У қандай хазиналар, бебаҳо дурлар қидириб, қандай ганжиналар ва оламлар топганлигини англадим. Лекин «Хамса» беканор уммон эди, менинг қайиғим эса кичкина ва мўрт.

Шунда мен замонамиз шоири Эркин Воҳидов 1960 йили университет таҳсилини тугалларкан, «Садди Искандарий» достонидан диплом иши ёзишга журъат этганлигини эслаб ҳавасим келди. Назаримда, ёш студент учун бу жуда катта жасорат эди. Мен эса «Хамса»дан қўрқар эдим. Иккинчи бор тайёргарлик кўриб ўқиганимдан сўнг ҳам бу юксак бадиият ҳузуридаги қўрқиш мени тарк этмади. Навоийнинг сир-асрорига етишим – тўла муяссар бўлмаётганлиги, энг асосий нарса жуда узоқларда қолиб кетаётганлигини ҳис қилиб яна ичимдаги қайсар мусоҳибга қулоқ тутаман:

Навоийнинг ўзи тушунгандек тушунаяпманми бу асарни? Навоий кузатган мақсадлар замондошларимга тўла очилганми? Замондошларимиз Навоий – аллақандай етиб бўлмас инсон идеалларини, узоқ ўтмишларнинг афсоналарини акс эттирган мутафаккир деб билмайдиларми? Нима бўлибди Искандар? Нима бўлибди Мажнуни девона? Булар одамни сира ишонтирмайди, дегувчилар озми?

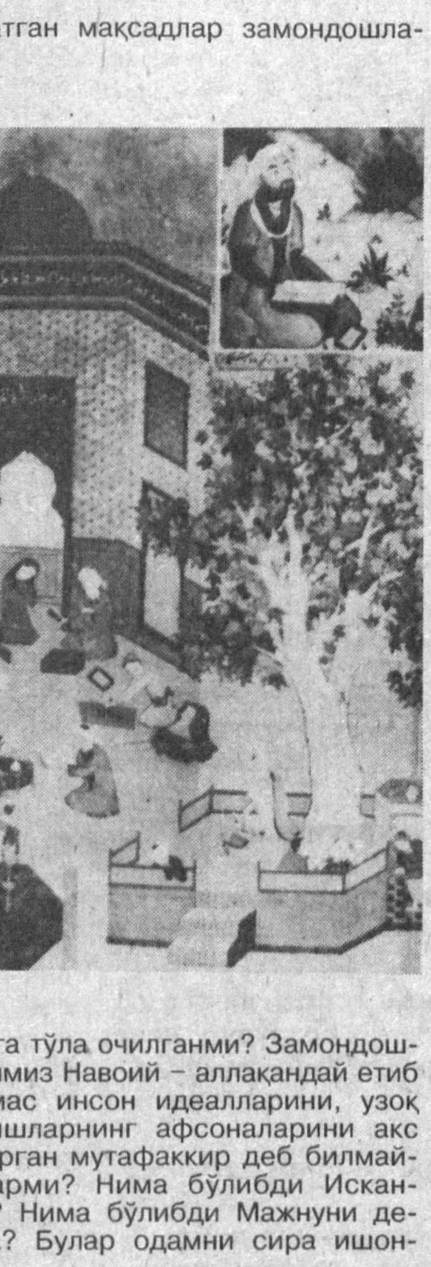

Компютер ва электрон хатлар замонида Искандар бундан икки ярим минг йиллар аввал илк бора ойнадан батискаф ясатиб неча минг кемаларни баҳри муҳит сари йўллаб сув тагига тушгани, одамизоддан биринчи бўлиб номаълум дунё ва унинг махлуқларини кўргани эндиларда ғаройиб бир нарса бўлиб туюлмаслиги ҳам мумкин. Аммо биз бунга инсоннинг доим безовта билишга, ўз ақл мўъжизаларини намоён қилишга интилганлиги, тўхтовсиз фожиали қидиришларда бўлганлиги нуқтаи назаридан қарасак, афсона ва мифологиялар тагида туганмас инсон ҳақиқатлари ётганлигини кўрамиз. Гап шундаки, биз Навоийга қандай қараймиз? Юқоридан қараймизми ёки пастдан, ёки фақат сиғиниш керак бўлган етиб бўлмас суюкли зот дебми?

Қандай қарамайлик, Навоий эскирди деган қараш ҳеч қачон тўғри бўлмаслигини ўзимизга таъкидлаб қўяйлик. Навоий сиз билан биздан қанчалар узоққа кетмасин, унинг одамийлик ғоялари, буюк изланишлари, фусункор муҳаббати – МУҲАББАТ ОЛЛОҲДАН! – ҳамиша сизу бизга энг яқин нуқтада туради, биз яқинлашиб борган сари у ҳам бизга нурафшон бағрини очиб яқинлашиб келаверади...

Дарвоқе, биз Навоийнинг бўғинларга таъсири ва бўғинлар яратиш қудрати, чунончи, Навоийнинг индивидуал ўқишлар хусусида тажрибаларимизни бўлишаётган эдик.

Мана, учинчи бор «Хамса»нинг нақшинкор дарвозаларини очиб, ҳазрат даҳоси солган тоқи равоқи кўкларга бўй чўзиб кетган ранго-ранг қасрлар ичига кириб бораётирмиз. Бир одамнинг умри керак экан «Хамса»ни ўқиш ва уқишга ва балки бир умр ҳам озлик қилади унинг воситасида одамда маъни кўзи, маъни назарининг очилишига. Ўқишлардан чиқарган хулосаларимдан бири шу бўлди. Инсон ва илоҳиёт сир-асрорлари ичра ниҳон бўлиб ётган «Хамса»нинг даргоҳига худди илгари ҳеч ким кирмагандек, бу гулшаннинг тенгсиз бўй-атрларидан сира баҳраманд бўлмагандек, мунаққаш қасри олийларни янгидан кўраётгандек бўлаётирман. Сатрлар аро қулф уриб очилиб ётган гўзал бўстонлар, уларда руҳоний сафар меҳнат-машаққатини тўла чекиб ҳол-аҳвол даражотларининг сирларини очаётган мўъжизакор хилқатлар кўз ўнгимда маъно ганжиналарини оҳиста, бирин-бирин намоён қилаётгандайлар.

«Хамса» Навоийгача бўлган давр инсон тилсимларидан иборат. Бу тилсим каби яратилган мўъжизакор асар. Одам унинг тилсимлари қошида бу кунгача ҳайрат бармоғини тишлаб лол туради. «Ҳайрат ул-аброр»да валийларнинг тилсимлари, ахлоқий-руҳоний файзкорликлари, «Фарҳод ва Ширин»да фироқ, ранж, ҳажр, оҳу дард саргаштасининг бошдан кечирган тилсимлари, «Сабъаи сайёр»да оворалик, надомат, ўкинч-армон билан тўлган тилсимлар, «Садди Искандарий»даги жаҳондорлик ва фазовий хаёлот тилсимлари – булар бари ҳам ер курраси, ҳам коинот миқёсларини касб этган инсон ақли изланишларининг эъжоз билан тўлиқ нуқталари – хаёлотнинг фазовий кенгликларга чиқиши – роз (сўфийлар учун нақадар лазиз дамлар!) дамларини кашф этиши ва яна орқага – қаро ер воқеликларига қайтиши – ҳамма-ҳаммаси харобот ва вайронагарчиликлар сари йўл тутади, деган инсон бино бўлгандан буён энг фожиали қарорга келишдир. Ва бу фикрлар қаторида ислом ва сўфийлар учун фақат ва фақат Худо – боқий ва унинг гўзаллиги, яратувчанлиги ягона ва мангудир. Ҳамма гап шундаки, ушбу мангу азал гўзалликдан инсонга ҳам улуш-улуш, бўлганда ҳам жуда катта, вақт тургунча етадиган улуш ато этилган. Энди икки оғиз тилсим ҳақида. Тилсимнинг усти бор, тилсимнинг ости бор. Навоий ва унинг қаҳрамонлари учун тилсим бу –сафар. Бу ўша нақшбандийнинг сафари. Пайғамбарларнинг амрига дуч келган сафарлари. Ҳазрат рисолатнинг меърожи. Халилуллоҳнинг ўт – норга сафари. Руҳуллоҳнинг хоч сари сафари – булар инсониятнинг мангу сафарлари, сафарларда топган маърифатлари. Сафарларда инсоннинг ўз ички олами – кичик оламни таниши ва шу таниш орқали катта оламга – коинотга кўтарилиши бутун маъно-моҳияти билан мужассамдир. Навоий асарларидаги ўша нақшбандиёна сафарларда Платон, Аристотел, неоплатониклар, сўфийлар тушунчаси ҳамда тасаввурларидаги коинотни қамраб олган АҚЛнинг уч даражаси: АҚЛИ АВВАЛ, АҚЛИ ФАОЛ ва АҚЛИ КУЛЛ ўз тажассумини топади. Навоий ўз қаҳрамонларининг фаолияти, ҳиссиёт оламларида ўз дониший муҳокамаларида ана шу уч ақлнинг ҳолатларини намойиш қилади. «Хамса»нинг тилсимлари худди миямизнинг англаб бўлмас миллиардлаб чизиқлари каби ақлнинг даража ҳамда ҳолатлари – уларнинг сурурли онлари ва ҳам ўта фожиаларидир. Ақл фақирлик, тақво ва ҳукмдорлик идеалларига эврилиб, бири-биридан қолишмайдиган фазовий миқёсдаги фожиали аҳволларни туғдиради.

Ақли кулл, яъни оламни бутунлай қамраб ётган азал интеллект – ўз туганмас саргузашт – сафарларида дам Қайс, дам Лайли, дам Фарҳод, дам Ширин, дам Хусрав, дам Шеруя, дам Баҳром, дам Дилором, дам Искандар қиёфасига киради. Дам ўртанаётган, куяётган Навоийга айланади, унинг барча ватанпарварлик, инсонпарварлик, миллатпарварлик, маърифатпарварлик ҳаракатларида иштирок этади. Унинг **ихлоси, ниятини** тарбиялайди. Бу **фазовий ихлос** ва **фазовий ниятни** учинчи бебаҳо фазилатга – **ниёзга** айлантиради.

Гап бу уч ноёб ҳодиса ҳақида кетаётган экан, шундай ўринли савол туғилади: **ихлос, ният, ниёзда** инсоният тарихида Навоийга тенглашадиган зот бўлганмикан? Навоийга ўша дунёни илм билан қамраб олган ақли кулл – интеллект нуқтаи назаридан қарасак, унинг ихлоси – тимсол, нияти – тимсол, ниёзи тимсолдир. Шу тимсоллар Навоийнинг энг гўзал тилсимлари қаторига киради. Навоийнинг «Хамса»даги барча хос маънилари шу тимсоллар ва тилсимларнинг олий даражадаги эврилишлари ва файз топишларидан бошқа нарса эмас.

Буларни айтаяпману ичимдаги эътирозгўйим менинг муҳокамаларимга қўшилармикан ёки ўзининг прагматизми ва рационализми билан уларни худди бульдозер каби янчиб ташлармикан, деб ўйга толаман. Ичимдаги ишонмовчи шарпани Навоийни янада чуқурроқ ўқишга чорлайман...

«Хамса»нинг сўнгги бобида Шекспир, Данте, Ҳомер, Вергилий қаламларига лойиқ бир ҳолат бор. Бунда кўз ўнгимизда бирдан Шайх Низомий хайулоси – (шарпаси ёки сурати) – пайдо бўлади. У «Хамса»ни якунлаётган Навоийни буюк бир лутфкорлик кўргизиб алқайди. Шайх Низомийнинг бу сўзлари «Хамса» ва унда Навоий бино қилган тилсимларнинг калитидир. Низомийнинг сўзлари «Хамса»нинг сир-синоатга тўлиқ дарвозаларини қия очишга кўмаклашади.

Магар сенки бу йўлға қўйғач
қадам
Вужудинг хаёлини қилдинг
адам, –

дейди чунончи Низомий. Вужуд хаёлини йўқотиб, яъни ўзлигидан тамомила воз кечиб ва батамом Шайх Низомий хайулосига сингиб кетибгина Навоий бошқалар ўн йилларча ўтириб ёзган пентаграммани икки йилда тугаллашга муваффақ бўлади. Низомий буни Навоийнинг поклигидан кўради. Ниятини улуғ қилиб, улуғ инсонлар йўлини тутгани – тариқи ниёз шартларини ошириб адо этганлиги учунгина Навоий ақлни лол қолдирадиган ижодий жасоратида юксак муваффақият қозонди. Навоий ихлос, ният, ниёз тариқини тўла адо этибгина ўзи учун энг муҳим нарсага – роз аҳлининг ишончини қозонишга муяссар бўлди.

Навоий «Хамса», «Лисон ут-тайр», «Хазоин ул-маоний» каби асарларида ўзи эътиқод қўйган улуғларнинг висолига етишди. «Ҳаёти абад васл айёмидур», деганда у шу ўзи эришган нарсани айтган эди. Шайх Низомий яна ўз алқовида шундай тилга киради:

Ки келди замонида сендек
киши
Ки эрмас ишинг одамизод
иши...

Навоий «Хамса»си ва бошқа барча асарларини ўқиган киши бу сўзларда заррача муболаға йўқлигини ҳис қилади.

Менинг гапга кўнмас қайсар мубоҳисимга яна нима дей?

Шарқона маданият деган тушунча бор. Жомийлар, Лутфий, Атоий, Бобур, Машраблар, Фитрат, Қодирий, Беҳбудий, Чўлпонлар, Шарқ халқларининг зиёлилари шундай шарқона маданият, одоб-икром, фасоҳат, ихлос ва буюк ниёз эгаси бўлган эдилар. Улар шарқона маданиятнинг, маданиятли бўлишнинг эталони – андозасини яратганлар. «Хамса»ни ўқиш, унинг сирларини эгаллаш, унинг уммонида ҳаёт маърифатини орттириш, бу – шарқона маданиятнинг ва маданиятлиликнинг соф эталонидир. Маъни аҳли бўлиш шу эталоннинг белгиси. Навоийнинг ҳудудсиз комиллик йўлларида гўзал инсон бўлиб етишмоқ, орифона маданият орттирмоқ лаззати ҳамиша бор...

Муқимий таваллудининг 150 йиллиги

ШОИРНИНГ МАКТУБИ

Улуғ ўзбек шоири Муҳаммад Аминхўжа Муқимий ижодий меросида насрий мактублар ҳам алоҳида ўрин эгаллайди. Шоир ҳаётининг турли йилларида дўстлари, ёру биродарларига ҳамда жияни Рўзимуҳаммад Дўстматовга бир қанча мактублар ёзган. Бу мактубларнинг аксарияти шоирнинг 1955 ва 1960 йиллари нашр этилган китобларига киритилган.

Муқимий мактублари ҳақида жамоатчиликни дастлаб академик шоир Ғафур Ғулом хабардор қилган. У «Қизил Ўзбекистон» газетасининг 1941 йил 8 май сонида босилган «Муқимий мактублари» сарлавҳали мақоласида шоирнинг жияни Рўзимуҳаммад Дўстматов(1880—1965) ҳаёти ҳақида қисқача сўзлаб, унда сақланаётган Муқимийнинг 18 мактуби янги очилган Муқимий музейига топширилганлигини маълум қилади. Мақола сўнгида Ғафур Ғулом, жумладан, бундай деб ёзганди: «Муқимийнинг бу мактублари, унинг таржимаи ҳолида бизга аниқ бўлмаган кўп фактларни равшанлаштиради. Дукчи эшон қўзғолони, Андижон зилзиласи, Фарғонанинг ўша пайтдаги ҳаёти, улуғ шоиримизнинг ижоди, шахсий ҳаёти ва ҳаётий жафолари тўғрисида бу мактублар, айниқса, кўп материал беради».

50-йиллари Муқимий ҳаёти ва ижоди билан астойдил шуғулланган таниқли адабиётшунос олим Ҳоди Зарифов 1955 йили нашр қилинган «Муқимий» номли китобида юқорида зикр этилган мактубларнинг ўн иккитасини жузъий қисқартирган ҳолда изоҳлар билан қўшиб эълон қилди.

Муқимийнинг профессор Ғулом Каримов томонидан нашрга тайёрланиб, 1960—1961 йиллари чоп этилган икки жилдлик асарлар тўпламидан эса Р.Дўстматовга ёзилган ўн тўртта мактуб ўрин олган. Таниқли адабиётшунос олим, филология фанлари доктори, профессор Абдурашид Абдуғафуров «Муқимийнинг насрий мактублари» сарлавҳали мақоласи(«Шарқ юлдузи» журнали, 1982 йил, 3-сон)да бу мактублар ҳақида шундай деб ёзади: «... улар, худди шеърий мактублар каби Муқимий меросининг ажралмас қисмини ташкил этади ҳамда шоирнинг шахсияти, характери, қизиқиш доираси ва, айниқса, умрининг сўнгги йилларидаги кундалик турмушини мукаммалроқ ўрганишда, дунёқараши ва ижодий фаолиятининг айрим нуқталарига аниқлик киритишда кўплаб фактик далиллар беради. Агарда биз муқимийшуносликда шоирнинг биографияси ва шахсиятига тегишли материаллар ниҳоятда кам эканлигини назарга олсак, насрий мактублардаги бу каби маълумотларнинг аҳамияти янада бўртиброқ юзага чиқади».

Ғ.Ғулом ўз мақоласида Р.Дўстматовда сақланиб, сўнгра Муқимий музейига топширилган мактублар 18та эканлигини таъкидлаганини назарда тутсак, табиий савол туғилади: қолган 4 мактуб қаерда қолди? Шуни афсус билан қайд этиб ўтиш лозимки, Муқимий музейи ташкил топган пайтдан ҳозирги кунгача гоҳ Адабиёт музейи, гоҳ Ўлкани ўрганиш музейи ихтиёрига ўтказилавериши оқибатида Муқимийнинг айрим мактубларининг асл нусхалари йўқолган. Биз ушбу мақоламизда шундай мактублардан бири ҳақида тўхталмоқчимиз.

Бу мактуб Муқимийнинг Москвадаги Шарқ тиллари институти гимназиясида ўқиб юрган жияни Рўзимуҳаммад Дўстматовга 1903 йилнинг бошида ёзилган. Юқорида айтиб ўтганимиздек, бу мактубнинг асл нусхаси йўқолиб, Муқимий музейида унинг фақат машинкада кўчирилган нусхаси сақланиб қолган. Мактубда номлари тилга олинган мулло Азимжон ва мулло Тожихон ўша пайтда Москвага қатнаб савдогарчилик қилган қўқонлик бойлардир. Муқимий жиянига ёзган мактубларини шулар орқали Москвага жўнатиб турган. Акбархўжа — Муқимийнинг ўғли. Мактубда, шунингдек, бир сураткаш «ёш бола» томонидан ҳазрат ва у кишининг болалари расмга туширилиши ҳақида гап боради. Ҳазрат — Муқимийнинг дўсти ва ҳомийси Саййид Умархон (Миён Сотиболдихон номи билан машҳур) бўлиб, бу киши Қўқон хони Худоёрхоннинг машҳур пири Миён Фазл Аҳад (Соҳибзода ҳазрат)нинг фарзандларидан биридир. «Сураткаш ёш бола» ҳақида эса, қўқонлик таниқли адабиётшунос, республикада хизмат кўрсатган ўқитувчи Пўлатжон Қайюмов(1885—1964)нинг 1998 йили нашр этилган «Тазкираи Қайюмий» асарида қизиқ маълумотга дуч келдик. Маълум бўлишича, сураткаш қўқонлик таниқли маърифатпарвар ва шоир Иброҳим Даврон(1874—1922) экан. «Тазкираи Қайюмий»нинг III жилди, 487—488—саҳифаларида бу ҳақда қуйидагича ёзилган: «Муқимий ўз жиянига ёзган хатида(1900-инчи йилларида): Шаҳарда бир бола суратчилик этиб юрибдур. Ҳазрат(Саййид Умархон ҳазрат) жиянлари, қизчалари билан сувват олдирдилар. Мени ҳам сувратга тушишга таклиф этдилар. Мен бетобликдан янги турган эдим. Рангим заҳир эди. Кўруб хафа бўларсиз деб тушмадим, дейдур. Муқимий айтган суврачи бола шул Даврондур». Биз бу маълумотни Муқимий мактуби матни билан солиштирганимизда, тазкира муаллифи мактубдан иқтибосни айнан эмас, балки, хотирада қолган мазмунини келтирганининг гувоҳи бўлдик. Лекин шу фактнинг ўзи ҳам П.Қайюмов Муқимийнинг мазкур мактубидан хабардор эканлигини тасдиқлаб турибди.

Муқимий мактуби сўнгида Андижон шаҳрида зилзила бўлганлиги ва ўзининг шу зилзилага бағишлаб шеър ёзганлигини ҳамда мазкур шеър мактубга илова қилинаётганлигини билдирган. Маълумки, Андижон зилзиласи 1902 йил 16 декабрда содир бўлган. Мактубда ёзилишича, Р.Дўстматовнинг мактуби Муқимийга 30 декабрда етиб келган. Шунга асосланиб биз Муқимийнинг ушбу мактуби 1903 йил бошида ёзилган, деган хулосага келдик.

Андижон зилзиласи ҳақидаги шеър Муқимийнинг асарлар тўпламида «Тарихи зилзилаи Андижон аз Мавлоно Муқимий Хўқандий» сарлавҳаси остида эълон қилинган бўлса-да, мактуб шу кунгача тадқиқотчилар назаридан четда қолиб келмоқда. Ғафур Ғуломнинг Муқимий мактублари ичида Андижон зилзиласи ҳақида гапирилган мактуб ҳам борлигини қайд этганлиги ҳамда П.Қайюмов тазкирасида мазкур мактуб мазмунидан қисқача иқтибос келтирилганлиги, шунингдек, мактубда тилга олинган суратнинг асл нусхаси ҳозир ҳам мавжудлиги ва, ниҳоят, мактуб матнининг ўзи унинг Муқимий қаламига мансублиги борасида ҳеч қандай шубҳага ўрин қолдирмайди.

Биз шоирнинг бу муҳим мактубини илк бор адабиёт ихлосмандлари эътиборига ҳавола этмоқдамиз.

Абдуллатиф ТУРДИАЛИЕВ,
Қўқондаги Ғ.Ғулом номидаги вилоят адабиёт музейи директори, филология фанлари номзоди

МУҚИМИЙНИНГ ЖИЯНИ РЎЗИМУҲАММАДГА ХАТИ

Фарзанд мақоми, нур улабсорий Рўзимуҳаммад!

Бизлар беш вақт намозда эсон-омон юрмоғингизни, ҳеч бир касаллик кўрмай, сиҳат-саломат, ўйнаб-кулиб юрмоғингизни худодан тилаб юрмоқдаман(миз). Аммо фақир бултурги йилдан буён қаттиқ касал ва бемор эрдим, аниng учун сизга чаққон хат қилолмай хижолат ва шармисор эрдим, маъзур тутингиз. Лекин сиздан кўп хат олдим. Хусусан, декабр ойининг 30-нчи кунида бир хатингиз келиб тегди. Чўх хурсанд ва сарафроз қилдингиз. Сизга ҳам ийди шариф муборак бўлгай. Баъда жаноби ҳурматли бойларингизни хонадонларини ҳақларига фақирдин холис дуойи хайр айтингиз. Мулло Азимжон ва мулло Тожихон мазкурларни кўрсангиз салом айтинг.

Мулло Азимжон кетган вақтларида ман бехабар қолиб эканман. Йўқса, бир андак кироси қилмайдирган савғо ва туҳфамизни юборур эдим. Бунда гаҳ соғ, гаҳ касал бўлиб қоламан, тезликда хат юборолмай шарманда бўламан. Сиздин ўтунаманки, зуд-зуд хат ва хабарингизни узмай туринг. Ҳамма бир-бирига бу бевафо дунёда ғаниматдур. Сиздин келадирган хатларни аввал жаноби ҳазратга, иккинчи, Улуғбиби аммангизга ва катта онангиз Хайринисо биби – ҳаммаларига ўқуб, эшиткизиб тураман. Ул муштифар заифаларни ҳам кўпдин-кўп сизга дуо ва саломлари бор. Акбархўжа ҳам салом айтадур.

Сиздин сўрайман деб ҳар маҳал эсимдин фаромуш қиламан. Ушбу фурсатда қайси илмни ўқуб, нечанчи класдасиз, қачон хатм қиласиз? Зиёда нима ҳам дерман? Айтсам, сўз узоқ бўлур. Аддуо вассалом.

Камина тағонгиз Муҳаммад Аминхўжа.

Ва яна махфий қолмасунким, бунда Хўқандда бир ёш бола сураткаш бўлубдур. Қайси бир кунидур келиб, ҳазратни(нг) ўлтургизиб ушақ, кичкина икки-уч болаларини икки ёнларига қўйиб, кичкина бир қизчаларини кўтариб ўлтурдилар. Сурат олинди. Фақирни ҳам таклиф қилдиларким: сан ҳам олдиргил, ман қабул қилмадим. Бир кўнглим тақозо қилдики, олдириб сизга юборай, деб. Яна андиша айладимким, бир йилдин бери бетоблик чекиб, ниҳоятда озиб қолганман. Ушбу ҳолда суратимни торттуриб сизга юборсам, албатта, қўрқасиз. Аниng учун олдирмадим. Аммо, сиз юборсангиз дуруст эрди, юбормадингиз. Ул эски суратингизни токайгача кўраман. Ва яна ушбу Фарғона мамлакатлари ичра Андижон деган бир шаҳримиз бўлур эрди, бунда зилзила бўлди. Баъзи одамлар илтимоси бўйинча, ночор бетоб одам бўлсам ҳам беш-олти мисра назмга келтуруб, таърих бўлуб эрди.

Бойларга ўқуб эшиткизилса, керак бўлур, деб хатга қўшиб юбордим. Зиёда нима десам. Бандан дуою салом.

Асқарали Чарҳийнинг 100 йиллиги

ҚЎҚОННИНГ МАЪРУФ ШОИРИ

Фарғона водийси — шеър, қўшиқ ўлкаси. Бу жаннатмисол маскан юзлаб, минглаб шоирларни дунёга келтирган. Шу беҳисоб куйчилар орасида Ўзбекистон халқ шоири Асқарали Чарҳийнинг ҳам ўз муносиб ўрни бор. Бу камтар шоир бой ўзбек мумтоз шеъриятининг ҳаётбахш анъаналарини ўзгача бир меҳр ва илҳом билан давом эттирган сўз соҳибларидан бири сифатида эл-юртга танилди. Аруз билимдони Чарҳийнинг дилбар ғазалларига мусиқа басталаниб, машҳур хонандалар томонидан севиб куйланди ва куйланиб келмоқда.

Шоир уста ҳунарманд эди; кўп йиллар мобайнида «Қувват» артелида тўқувчилик қилди. Ҳамза номидаги Қўқон драма ва мусиқали комедия театри адабий бўлимини бошқарди. Сўнгра Алишер Навоий номидаги Адабиёт музейининг Қўқон филиалида ишлади.

Чарҳийнинг ҳажвий шеърлари ҳам кўпчилик эътиборини қозонган эди.

Устоз шоир Чарҳий ижоди ҳақида замондошлари холис ва ҳаққоний фикрлар билдирганлар. Шулардан бири водийнинг машҳур мураббий ва олимларидан, «Қўқон тарихи ва адабиёти» ҳамда «Тазкираи Қайюмий» асарларининг муаллифи Пўлатжон Қайюмийдир. Шоир ҳақида у киши, жумладан, ўз тазкирасида 1960 йили шундай сўзларни ёзади: «Замонамиздаги шоирлардин атоқли ва машҳури мавлоно Чарҳийдур. Бу киши Хўқанд шаҳарининг шарқи-жанубий томони бўлмиш — Гулханий ва Маҳзуналарнинг туғулиб, ўсмиш (бир маҳаллада) нашъу намо этмиш. Ўзининг обу ҳавоси ила оқар сувлари (била) танилмиш Сарботур номли маҳаллада 1900-нчи йилда шоҳи, беқасам кийимликлар тўқувчи косиб оиласида дунёга келмишдур. Усули жадид мактабига (Муҳаммад Холиқдан) Ғалчасой маҳаллада ўқуб хатсавод чиқармишлар. Мадрасаи Девонбегида, Султонмуродбек мадрасасида илми сарф, наҳв, луғати арабийдан акмал таҳсил этмиш мактаб талабаси бўлиб турган вақтдаёқ Навоий, Фузулий, Муқимий, Фирқат шеърларига берилибдур. Ўспурунлик ҳолатида ёзмиш шеъри ила танилмишдур. 1919-нчи йилдаёқ бадиий шеърлари тарқала бошлади. 1938-нчи йилда шаҳарнинг маъруф шоири бўлуб танилуб бўлди. Газеталарда ашъорлари такрорланар эди. Халқ шоири унвонига эга бўлуб, шуҳрати республика бўйича ёйилиб танилган шоирдур...

Шоиримиз тўқувчи косиб бўлуб Мирзо Худоёр номли маҳаллада истиқомат этмоқдадур. Номлари Мулла Асғарали бўлуб, Ҳамроалининг 2-нчи ўғлидур. Акбарали номли туғушган косиб уста акалари бордур. Шеърда устози Мирзойи Хўқандийдур...»

Доимий ҳамроҳ

«МЕН ҒЕНЕРАЛ БЎЛАМАН»

Болаларимиз, ўқувчи ёшлар ва талабалар мустақил Ватанимиз армияси ҳақида етарли маълумотга эга бўлишлари давр эҳтиёжидир. Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучларининг тўққиз йиллиги арафасида «Чўлпон» нашриёти Ирисмуҳаммад Абдукаримовнинг «Мен генерал бўламан» номли китобини босмадан чиқарди.

Китобда мамлакатимиз армияси, унинг тузилиши, салоҳияти, қўшин турларию ҳарбий унвонлар, нишонлар, ҳарбий доктрина, қасамёд, ҳарбий билим юртлари ҳақида болаларга қизиқарли тарзда ҳикоя қилиб берилган. Гарчи ушбу нашр асосан юқори синф ўқувчилари, лицей ва гимназия ўқувчиларига мўлжалланган бўлса-да, ундаги маълумотларни ота-оналар ҳам билиб қўйишса, фойдадан холи бўлмайди.

Умуман, «Мен генерал бўламан» деб номланган ушбу бадиий-публицистик нашр ёшларимизни ҳарбий ватанпарварлик руҳида тарбиялашда ўзининг муносиб ҳиссасини қўшади, деб ишонамиз.

Китоб ғояси — Омон Матжонники.

Нашрни мусаввир Н. Пирогов безаган. Муҳаррир — А. Мадраҳимов. Китоб 10000 нусхада чоп этилган.

Муқимий номидаги театр жамоаси таниқли санъаткор, Ўзбекистон халқ артисти

Ғани АЪЗАМОВ

вафоти муносабати билан марҳумнинг оила аъзоларига ва яқин қариндошларига чуқур таъзия изҳор этади.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва Адабиёт жамғармаси уюшма аъзоси

Отаёр НАҲАНОВнинг

вафоти муносабати билан унинг оила аъзоларига чуқур таъзия изҳор этади.

М.Турғунбоева номидаги «Ўзбекрақс» бирлашмаси Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Дилором Мирзаевага онаси

Маъсуда ая МИРЗАЕВА

вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва Адабиёт жамғармаси уюшма аъзоси Машраб Бобоевга қизи

Марварид БОБОЕВАнинг

вафоти муносабати билан ҳамдардлик изҳор этади.

М.Турғунбоева номидаги «Ўзбекрақс» бирлашмаси «Лазги» ансамблининг директори, Ўзбекистон халқ артисти Гулсара Ёқубовага онаси

Анабиби ая ЁҚУБОВА

вафоти муносабати билан ҳамдардлик изҳор этади.

НАВОИЙ ВА ОЙБЕК

XX аср ўзбек адабиётининг порлоқ сиймолари орасида

XX аср ўзбек адабиёти

XX аср ўзбек адабиётининг порлоқ сиймолари орасида Ойбек алоҳида ўринни эгаллайди. Агар Абдулла Қодирий, Чўлпон, Фитрат ва Ҳамза мумтоз ўзбек адабиёти анъаналарини ўзларининг бадиий тажрибалари билан бойитиб, адабиётимизнинг янги бир босқичини бошлаб берган бўлсалар, Ойбек ва унинг авлоди туфайли миллий бадиий маданиятимиз жаҳон адабиётининг таркибий бир қисмига айлана бошлади. Бу авлод ўзбек адабий тилининг шаклланиши, адабиётимизнинг замонавий адабий тур ва жанрлар билан бойишига катта ҳисса қўшди.

Тарихий давр Ойбек ва унинг авлодидан соцреализмнинг ғайрибадиий принципларини ўзбек адабиётига олиб киришни талаб этди. Лекин улар мустабид тузумнинг адабий сиёсати билан ҳисоблашишга мажбур бўлганларига қарамай, халқнинг бадиий диди ва эстетик талабларини ошира оладиган ҳар томонлама юксак асарларни яратишга эришдилар. Улар туфайли, уларнинг ижодий изланишлари туфайли адабиёт халқнинг том маънодаги маънавий мулкига айланди.

Ойбек насрий ва назмий ижодида ўзбек халқининг Маҳмуд Торобий қўзғолонидан XX асрнинг 60-йилларигача бўлган ҳаётини акс эттирди. Ана шу катта тарихий даврнинг Ойбек ижодида ўз талқинини топган салмоқли қисми XV асрдир. Ойбек шу асрда майдонга келиб, ўзбек халқи тарихидаги илк миллий уйғониш даврининг тимсоли бўлиб қолган Алишер Навоий ҳаёти ва ижодига шоир, носир ва олим сифатида тинмай мурожаат этди. Навоий Ойбек романи туфайли ҳар бир ўзбек хонадонига тирик инсондек кириб келди.

Ойбекнинг Навоий шахси ва даври билан қизиқиши 1928 йилдан бошланган. Бу даврда Навоийга улуғ форс шоирларининг тақлидчиси сифатида қараш, уни ўзбек феодал адабиётининг намояндаси деб XX аср китобхонидан узоқлаштиришга интилиш авж олган эди. Ойбек вулгар-социологик қарашлар пешвозлик қилган худди шу даврда Навоий даври, ҳаёти ва ижодини қунт билан ўрганиб, талайгина мақолалар ёзди ва ўзининг бу мақолалари билан навоийшунослик илмига асос солди. 1937 йили эса, ўзбек шеърияти тарихида биринчи бўлиб Навоийнинг нафис лиро-эпик бўёқлар билан чизилган образини яратди. Уруш арафасида бошланган роман 1944 йили нашр этилиб, ўзбек халқининг энг севимли асарларидан бирига айланди.

Ойбек Навоий яшаган тарихий давр ва жуғрофий муҳитни шу қадар мукаммал ўрганган эдики, ҳатто ўз романини бирорта режасиз бошлади. Шунинг учун ҳам у кейинчалик асарнинг дастлабки қисмидаги бир қанча эпизод ва лавҳаларни олиб ташлади. Адибнинг бадиий нияти билан уйғун бўлмаган, шунинг учун ҳам матндан чиқариб юборилган бу лавҳаларни бадиий қимматдан холи, деб бўлмайди. Аксинча, улар бизга Ойбекнинг ижодий лабораторияси, асар устида ишлаш услуби билан бевосита танишиш имконини беради.

Қуйида ҳурматли муштарийлар эътиборига ҳавола этилаётган ана шундай лавҳалардан бири асарнинг учинчи бобидан олиб ташланган. Ўйлаймизки, бу лавҳа Ойбек ижоди мухлислари учун кичик бир совға бўлажак.

Наим КАРИМОВ

ОЙБЕК

НАФИС БИР МАЖЛИС

Романга кирмаган парча

... Боғижаҳонарога етиши билан янги парвоначини навкарлар қарши олиб, расмий таъзим билан отдан туширдилар. Маждиддин ичкари кирди. Бу улуғ ҳавзи, чиройли кўшклари, хиёбонлари билан таажжубланарлик даражада гўзал, тўрт тарафида тўрт муҳташам имора юксалган ажиб бир боғ эди. Қуёшнинг соф шуълаларида чўмилиб, майин тебранган дарахтларнинг оралиқларидан катта ҳовузнинг кумуши жилваланар эди. Онда-сонда худди жанг майдонига киришга тайёрдай тўла қуролланган, мучаси келишган, баҳодир сиймоли ясовуллар, навкарлар...

Маждиддин одатда аёнлар йиғиладиган хонага кирди. Бу ерда умародан, улуғ мансабдорлардан Муҳаммад Бурундуқ Барлос, Музаффар Барлос, Алишер Навоий, Иброҳим Дулдой, Нўёнбек, Зуннун Арғун, Жаҳонгир Барлос, Мўғулбек, Ислом Барлос, Бадриддин, Мир Али, Мир Оху ҳам ҳар мажлисда подшонинг ҳузурида ҳозир бўлувчи мусоҳиблардан бир нечаси ўтиришар эди. Парвоначи улар билан илиқ кўришиб, бир кўпларига хушомад сўзлар айтиб, қуйида ўтирди. Лекин салтанатнинг бу устунлари орасида ўзини аллақандай ожиз, беном сезди, лочинлар галаси ичига тушиб қолган қарғадай ўнғайсизланди. Аҳли мажлиснинг деярлик ҳаммаси бирон нарса билан донг чиқарган: Муҳаммад Бурундуқ Барлос — эски беклардан ҳам билимдон ва сардор одам; Музаффар Барлос подшонинг тож-тахт учун курашларида иш кўрсатган; Алишер — улуғ шоир; Зуннун Арғун бир қадар телбароқ, беқарорроқ бўлишига қарамай, шижоатли одам, у қилич ўйнатганда ёвнинг юраги ёрилади, яна шатранж ўйинида унинг қандай маҳорати зўр! Ёй отишда Ислом Барлос билан ким тенглашади? Ўттиз-қирқ ботмон ёйни отаркан, зарбаси тахтани тешади! Бадриддин эса чаққонлиги билан машҳур: унинг етти отдан сакраганлигини ким билмайди?!. Маждиддин нима билан исм чиқарсин? Давлатнинг муҳим тираги бўлиш учун ва бу мағрур беклар ҳар ишда у билан ҳисоблашишга мажбур бўлишлари учун қандай йўл тутиш керак?.. Унинг ўксунган кўнглини, фикрини бу мушкул саволлар ўраб олди.

Эшик оғасининг ишорати билан мажлис аҳли улуғ девонга ўтишди. Бу — нафис дарчалари икки томондан ҳам гўзал боққа очилган, кенг, ёруғ бир зал эди; деворлари, шипи санъатнинг энг ингичка устозлари томонидан ишланган ва нақшларининг жонли гуллари ёрқин, оҳангдор бўёқлари билан кўзларни беихтиёр тортар эди. Юқорида, қалин зарбафт тўшаклар устида Султон Ҳусайн Бойқаро чордона қуриб ўтирар эди. У кенг кўкракли, миқти гавдали, ёши ўттиз иккидан ошмаган бўлса ҳам афти қаримсиқроқ кўринар эди. Қисиқ кўзларининг боқишлари қандайдир беқарор, енгилтак табиатни ифода қилар эди. Подшонинг бошида қимматли тошлар терилган қалпоқ, эгнида қизил, яшил абришимдан чакмон; чакмоннинг ёқаси олтин гуллар, ранг-баранг порлаган қимматбаҳо тошлар билан безалган... Айниқса, белидаги энлик камарининг олтин қуббаларида йирик-йирик гавҳарлар, Бадахшоннинг энг асл, нодир тошлари оловланар эди.

Подшога — қабул этилган йўсинда — уч мартаба энкайиб таъзимдан сўнг ҳам жиддий-улуғвор вазиятни бузмасдан, ҳар ким ўз ўрнида — Чингиз қурьасига мувофиқ — ўтирди. Подшо олдин Музаффар Барлосга мурожаат этиб, унинг аҳволини сўради. Сўнг Навоийга қараб, дўстона бир табассум билан, қат-қат зарбафт тўшакнинг юқори қабатига бармоқларини тиқиб, букланган қоғозни олди.

— Сухангузарликда соянгиз каби изингиздан кетмоқдамиз.

Навоий ўрнидан туриб, таъзим билан Ҳусайн Бойқаро қўлидан қоғозни олди ва орқаси билан аста юриб, яна ўрнига ўтирди. Бу, шеър севгучи бўлган ва шоирликка интилган подшонинг Навоийга мухаммаси эди. Навоий энг аъло ва ипакдай майин қоғозни ўқий бошлади:

Қилмағай эрдим юзин кўрмак
таманно кошки,
Солмағай эрдим кўнгул мулкига яғмо
кошки.

Васл аро тушди кўнгул мулкида ғавғо,
эй рафиқ,
Қилғай эрди ҳажр ўти кўнглумни
маъво кошки.

Тангри учун телба кўнглумни етургил,
эй сипеҳр,
Ким эмас ҳосил бу беҳосилдин
илло кошки...

Ул қуёшнинг накди васли гарчи
роҳатдур, вале,
Қилмағай эрди кўнгул они таманно
кошки.

Мен ул ой ишқини қилдим таманно,
эй кўнгул,
Қилғай эрдим зуҳд ичинда дийда
бийно кошки...

Қироат битиши билан ҳар томондан мақтов садолари юксалди. Ҳатто шеърни баъзи заиф одамларнинг эрмаги, деб билган ва подшонинг шоирлигини, унинг кўчқор уриштириш ишқибозлигига қарагандай, парвосиз бўлган ҳам отдан, мерганликдан, ҳафталарча чўзилган майхўрликдан ўзга завқни танимайдиган баъзи аскар бошлиқлари — беклар ҳам мадҳ санога тил очдилар. Шеър қўлдан-қўлга кўчди. Айрим мисралари устида мажлис аҳли ўзаро аста-аста музокаралар юрита бошлади.

Подшо учун шеърга Навоийнинг берган қиймати муҳим эди. Унинг қулоқлари бошқаларнинг сўзида, лекин кўзлари шоирнинг лабида эди. Ўртадаги жимжитлик қуюлгач, Навоий фикрини баён қила кетди. Бир қарич ёшидан бошлаб шеър оламига кирган: араб, эрон, ҳинд, туркий шеърнинг ҳақиқий қуёшлари нурларида ўсган, уларга ўзини унутарлик даражада берилган ва ўз руҳида қудратли илҳом ташиган шоир учун бу ғазал, табиий, шоён ҳайрат бир бадиа эмасди. Лекин Навоий камтарликдан ўз асарлари билан кўкрак кермас, бошқаларникини пастга урмас, шеърда энг нозик хатоларни бир онда кўрса-да мулойимлик билан буларни кўрсатиб, тузатишга кўмаклашар эди. Болаликдан бошлаб Султон Ҳусайнни яқиндан таниган Навоий унинг шеърга ҳавасини, истеъдодини яхши билар, уни ташвиқ этар, хусусан, ўз халқининг тилида яратиш зарурлигини ҳар вақт уқтирар эди. Ҳозир бу мухаммас ҳақида сўзларкан, унинг «ранг, хос ва хаёл»дан маҳрум эмаслигини, туркийда сухангузарлиғ мумкин эканлигини подшонинг ўзи исбот қилаётгани уни қувонтирганини сўзлади. Султон Хусайн ҳам бу хусусда бир неча сўз айтди, Навоийнинг тил ҳақидаги мулоҳазаларини қувватлади-да, бирдан суҳбат мавзуини ўзгартириб юборди: Ислом Барлос билан ов ҳам қушлар ҳақида сўзлаша кетди...

Ислом Барлос ёйни зарб билан отиб, ўқни тахтадан ўтказиш маҳоратигагина эмас, қушчиликдаги билими билан ҳам донгдор эди. Ов ҳам қуш устида сўз бошлаши билан Ислом Барлос, ҳар вақтдаги каби, бирдан жонланди. Қушларнинг равиш-рафтори ҳақида қизиқ маълумотлар бера бошлади. Бу соҳада Муҳаммад Бурундуқ Барлос ҳам ўзини ягона билар эди. Мабодо унинг қушларидан биронтаси нобуд бўлса, у азобдан, қайғудан бир зумда ўзини унутар, гўё бутун дунё бу ўлик қушнинг қаноти остида ғойиб бўлар эди-да, «Аҳ, бу қуш ўлгунча фалончининг бўйни узулса бўлмасмиди!», деб, ўз ўғилларидан ёки энг яқин авлодидан бирини тилга олар ва унга қарғиш ёғдирар эди! Энди бу бек ҳам сўзга аралашди. Буларнинг ҳикоялари подшони дам кулдирди, дам жиддий ўйга шўнғитди. Ниҳоят, Султон Ҳусайн катта ва давомли овга тайёргарлик кўришни ва, умуман, овга доир жамиъки ишларни Ислом Барлосга юклади. Зиёфат асбобини муҳайё қилишни товачиларга буюрмоқлик ҳақида ва бошқа баъзи фармонларни парвоначига топшириб, расмий мажлисни тугатди. Қўлларини кўксига қўйиб, бошларини эгиб турган амирлар орасидан мағрур юриб, бу уйга ёпишган бошқа бир хонага ўтди...

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ ХАЛҚ ИЖОДИЁТИ ВА МАДАНИЙ-МАЪРИФИЙ ИШЛАР РЕСПУБЛИКА ИЛМИЙ-УСЛУБИЯТ МАРКАЗИ

«Оналар ва болалар йили»га бағишлаб «АЛЛА» ИЖРОЧИЛАРИНИНГ V АНЪАНАВИЙ

РЕСПУБЛИКА КЎРИК-ТАНЛОВИНИ

ўтказади

Халқимизнинг энг қадимги удумларидан бири бўлмиш алла айтиш санъатини янада ривожлантириш, ёшларда ота-боболаримизнинг бетакрор қадриятларига меҳр-муҳаббатни ошириш, алла айтиш санъати ва анъаналарини кенг тарғиб қилиш кўрик-танловнинг асосий мақсадларидир.

2001 йил 24-26 январ кунлари Тошкент шаҳридаги Аброр Ҳидоятов номидаги драма театрида ўтказиладиган танловнинг

ТАРТИБИ ВА ШАРТЛАРИ:

Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятларда ғолиб деб топилган жамоалар Республика танловида қуйидаги йўналишда қатнашадилар.

Ҳар бир вилоят бадиий жамоаси ўз ҳудудига мос урф-одатлар, анъаналар, қадриятлар акс этган театрлаштирилган саҳналар орқали «Алла» қўшиқларини ижро этишлари лозим.

Тақдим этилаётган дастур матни ҳакамлар ҳайъатига ҳавола этилиши шарт.

Ижрочилар замонавий бастакорлар томонидан ёзилган «Алла» йўлидаги қўшиқларни ҳам тақдим этишлари мумкин.

Ижрочилар ўз дастурларини фонограммасиз, ўзбек миллий халқ чолғу асбоблари ансамбли жўрлигида ижро этишлари шарт.

Ҳар бир якка ижрочи учун берилган вақт 5 дақиқа, жамоа бўлиб ижро этиладиган саҳналаштирилган томоша дастурлари 20 дақиқа, вилоятлар бадиий жамоалари учун умумий ижро вақти 30 дақиқадан ортиб кетмаслиги лозим.

Ғолиб топилган бадиий жамоалар кўрик-танловнинг якунловчи концертида иштирок этиш ҳуқуқини қўлга киритадилар

ҒОЛИБЛАРНИ ТАҚДИРЛАШ

Кўрик-танлов ғолиблари I,II,III даражали дипломлар, совринлар, тегишли ташкилотлар ҳамда ҳомийларнинг эсдалик совғалари ва фахрий ёрлиқлар билан тақдирланадилар.

ҒОЛИБЛАРНИНГ ЯКУНЛОВЧИ КОНЦЕРТИ 26 январ куни Аброр Ҳидоятов номидаги театрда соат 17.00 да бошланади.

«НАШТАР»НИНГ ТИҒИ ЎТКИРМИ?

Бир пайтлар «Наштар» деб номланган ҳажвий киножурнал бўларди. Унда турмушда учраб турадиган камчиликлар бадиий ва ҳужжатли лавҳаларда қизиқарли акс эттириларди. Ҳозир ҳам бу киножурнал чиқаяптими? Агар чиқаётган бўлса, қаерда кўриш мумкин?

Тошкент Дурдона ШОЮСУПОВА,
уй бекаси

Ана шу мактуб сабаб, бир томони бу савол ўзимизни ҳам қизиқтириб келаётгани боис, пойтахтимизнинг Чилонзор кўчасида жойлашган «Наштар» киножурнали идорасига йўл олдик. Киножурнал директорининг муовини Турди Нодиров мақсадимни билгач, шундай деди:

– «Наштар» киножурналининг қайта ташкил этилганига икки йил бўлди. Янги йил арафасида журналнинг 8-сони устидаги ишларни якунладик. Истасангиз, «Наштар»нинг икки йиллик сонини кўришингиз мумкин.

Дастлаб 1999 йили ишланган «Наштар»нинг биринчи сонини томоша қилдик. «Таъма» номли бадиий лавҳада таъмагир, порахўр муаллим ролини Равшан Солиҳов маҳорат билан бажарган. «Кўчалар, кўчалар, ойдин кўчалар...» деб номланган ҳужжатли лавҳада эса пойтахтимиздаги «Темирйўлчилар» ва Азиз Қодиров номидаги кўчаларнинг аянчли аҳволи кўрсатилади.

Тўғри, бугун пойтахтимизнинг чиройига чирой қўшилиб, кўчалари тобора замонавий қиёфа касб этиб бормоқда. Бироқ шоли курмаксиз бўлмайди, деганларидек, ора-сира учраб турган қаровсиз кўчалар, йўллар шаҳримиз ҳуснига доғ бўлиши билан бирга, ҳайдовчилар ва йўловчиларга ноқулайликлар туғдирмоқда.

«Чорсу» бозоридаги гўшт расталарида юз бераётган ноҳалолликлар, бўш шиша идишларни қабул қилиш пунктларининг ишламаслиги ҳамда пойтахтимиздаги ўн-йигирма йиллаб қурилиши тўхтаб ётган, шаҳар ҳуснига доғ бўлиб тушаётган чала қурилишлар ҳақидаги лавҳалар кишини ўйга толдиради. Шаҳар ободончилигига жиддий эътибор берилаётган шу кунларда айрим кўп қаватли уйларнинг атрофи ахлатхона бўлиб ётади. Бундай ҳолатга, афсуски, ўша уйларда яшовчиларнинг ўзлари сабаб бўлмоқдалар...

«Наштар» ана шу каби камчиликлар ҳақида бонг уради, кишиларни ҳушёрликка чақиради.

Ҳажвий киножурналнинг 2000 йилда суратга олинган бошқа сонларида Пскент туманидаги тоза сув ичимлиги танқислиги ва унинг сабаблари, сифатсиз, муддати ўтган озиқ-овқатлар билан савдо қилаётган хусусий дўконлар, баъзи корхоналарнинг эътиборсизлиги туфайли саноат ва бошқа чиқиндиларнинг дарё ва кўлларга оқизилаётгани ҳақидаги ҳужжатли лавҳалар томошабинни беэътибор қолдирмайди, деб ўйлаймиз.

Албатта, журналнинг барча сонлари юқори савияда суратга олинган, деб бўлмайди. Баъзи бадиий сюжетларда юзакилик, саёзлик сезилиб қолади. Шунингдек, ҳужжатли лавҳаларда ҳам баъзан кўтарилаётган муаммоларнинг атрофлича ёритилмагани кўзга ташланади. Лекин бундан қатъий назар, «Наштар»нинг икки йил давомида суратга олинган сонларида бугунги куннинг долзарб муаммолари ўз аксини топган. Бунда журнал директори Тўхтасин Муродов ва бош муҳаррири Суннатилла Азларов раҳбарлигида иш олиб бораётган ижодкорлар хизматини таъкидлаб ўтиш зарур. Хусусан, Э. Хачатуров, М. Боймуҳамедов, Ф. Давлетшин, С. Бобоев, А. Ҳамидов, И. Эргашев, Ж. Исҳоқов каби режиссёрлар, А. Юнусов, Ф. Мусажонов, В. Гусев, Э. Хушвақтов ва бошқа муаллифлар ҳамкорлигида яратилган лавҳаларни алоҳида қайд этиб ўтиш лозим.

Бадиий ҳамда ҳужжатли лавҳаларни қизиқарли суратга олишда Р. Солиҳов, М. Матжонов, В. Шамшиев, Р. Ярашева, К. Жалилова, Ю. Ҳамидова, С. Умаров, М. Холиқова каби актёрларнинг маҳорати қўл келган.

Хўш, шунча ижодий кучларнинг биргаликдаги меҳнатлари қандай самара беряпти, журнални қаерда кўриш мумкин, деган савол туғилиши табиий. Бу ҳақда «Наштар»нинг бош муҳаррири С. Азларов шундай дейди:

– Журналнинг янги сонлари шу кунгача фақат кинопрокат орқали республикамизнинг турли кинотеатрларида қўйилаётган филмлар намойишидан олдин кўрсатилаяпти. Албатта, бу ҳолни қониқарли, деб бўлмайди. Шунинг учун биз телевидение раҳбарияти билан маслаҳатлашиб, журнални ойнаи жаҳон орқали намойиш этишни ҳам режалаштираяпмиз. Агар бу режа амалга ошса, томошабинларимиз сони ҳам ортган бўларди.

Бизнингча, бу масаланинг бир томони. Иккинчи томони шундаки, киножурналда тилга олинган камчиликларга мутасадди идораларнинг муносабати зарур. Чунки «Наштар»дан мақсад мавжуд камчиликларни тугатиш, нуқсонлардан халос бўлишдир. Албатта, «наштар»чилар ҳар бир ҳужжатли-танқидий сюжетда тилга олинган корхона ва идора мутасаддиларига расмий хат жўнатадилар. Бироқ расмий хатга жавоб кўпинча чўзилиб кетаётир. Агар «Наштар»нинг ҳар бир сони ойнаи жаҳон орқали вақт-вақти билан бериб борилса, ҳар томонлама фойдали бўларди.

Гулчеҳра УМАРОВА

БИЛДИРИШ

Бугун соат 17.00 да «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетаси таҳририятида ёш адабиётчилар даврасининг биринчи мажлиси бўлади. Даврани шоир Қўчқор НОРҚОБИЛ олиб боради. Мажлисга ёш шоирлар, ёзувчилар ва адабиёт мухлислари таклиф этилади.

ЭЪЛОН

Маданият ишлари вазирлигининг Маданий-маърифий ва музей ишлари бошқармаси қошидаги репертуар таҳрир ҳайъати муаллифлардан «Оналар ва болалар йили»га бағишланган, ватанпарварлик руҳи сингдирилган, мамлакатимиз мустақиллигини, миллий урф-одатларимизни тараннум этувчи юқори савиядаги бир пардали асарлар, сценарийлар, қўшиқлар матни ва мусиқий асарларни қабул қилади.

Асарлар уч нусхада кўчирилган бўлиб, қуйидаги манзилга топширилади:

Тошкент шаҳри — 700129, Навоий кўчаси 30-уй, Маданият ишлари вазирлиги Репертуар-таҳрир ҳайъати, тел: 144-57-81.

Дунё — кенг...

ЯҚИН КЕЛАЖАККА БИР НАЗАР

Мана, XXI асрга ҳам қадам қўйдик. Яқин келажакда, дейлик, ўттиз-эллик йилдан кейин инсоният нималарга эришади-ю, унинг турмуш тарзида қандай ўзгаришлар рўй беради? Бу савол барчани бирдай қизиқтириши табиий.

Мутахассисларнинг фикрларига қараганда, XX асрдаги илмий-техника инқилоби бу — рўй бериши кутилаётган чинакам мўъжизаларнинг бошланиши, холос. Ҳайратланарли кашфиётлар эса энди юзага чиқа бошлайди. Мисол учун, белги ёки товушсиз телепатик ахборот алмашинуви амалга ошади. Нострадамус ёки Ванга типидаги экстрасеансларнинг сирли ахборот каналларига уланиш мумкин бўлади. Ёки бепоён ва текин «вакуум энергияси» ишга солинади, бу эса одамни мисоли фариштадай қудратли қилиб юборади. Бироқ бу мўъжизалар янги асрнинг охирларига бориб рўй бериши эҳтимоли бор, дейишмоқда олимлар.

Яқин ўттиз-қирқ йилда эса юксак тараққий этган мамлакатлардаги «ўртаҳол» оиланинг турмушида хусусий компютер «бош» бўларкан. Бу компютернинг имкониятлари ҳозиргисидан минг карра юқори бўлиши кутилмоқда. 1952 йили ишлаб чиқилган телевизордан 2000 йилда чиқарилган энг сўнгги русумдаги телевизор қанчалик фарқ қилишини ҳисобга олсак, яқин келажакда яратиладиган компютер билан бугунгиси орасида бўладиган фарқни тасаввур қилиш мумкин.

Илмий тахминларга қараганда, яқин келажакда ижодкорларнинг иши ҳам осонлашади, чамаси. Хусусий компютер тайёр элементлардан ўта мураккаб сюжетлар қуришда, зарур қофия ёки оҳанг топишда, умумий манзарага уйғун рангларни танлашда ёрдам беради. Демак, ҳақиқий ёзувчи, шоир, мусаввир ёки композитор, архитектор ё режиссёр олдига бутунлай янгича талаблар қўйилади.

ҒАРОЙИБ ФЕСТИВАЛ

Томошабинларнинг диққатини тортиш, сайёҳларни жалб этиш учун нималар қилишмайди. Албатта, аниқ мақсадларни кўзлаб амалга ошириладиган тадбирлардан даромад ҳам келади-да. Яқинда Таиланднинг Лопбури қишлоғида ғаройиб маймунлар фестивали ўтказилди. Бу қишлоқ мамлакат пойтахти Бангкок шаҳридан шимолроқда жойлашган бўлиб, у ерда жуда қадимий буддавий бутхоналар бор. Фестивални эса маҳаллий меҳмонхоналар эгалари ташкил этишди. Улар кўҳна бутхоналар пойидаги очиқ майдонга ғаройиб жониворлар учун бананлар, апелсин, узум ва тарвузларни чош қилиб ташлашди. Маймунлар бу текин нознеъматлар билан оввора бўлиб қолган пайтда теваракка сайёҳлар тўлиб кетди. Маймунлар базми учун кўҳна бутхона олдидаги майдон жуда топиб танланган экан, сайёҳлар пепси-кола ичиб, мева-чевани тамадди қилаётган маймунлардан узоқ вақт ажралиб кетишолмади. Фестивал ташкилотчилари эса бу томошага ташриф буюрганлардан тушган даромаддан жуда мамнун бўлишди.

ҚОРБОБОНИ ЕБ ҚЎЙИШДИ

Чехия ва Словакияда оммавий шоколадхўрлик бўйича кенг кўламли мусобақа ўтказилиб, унда жаҳон рекорди ўрнатилди. Бир пайтнинг ўзида ҳар икки мамлакатнинг ўнта йирик шаҳрида Қорбобо шаклида тайёрланган 9236 дона шоколад «тинчитилди». Янги йил арафасидаги бу «очофатлик» рекорди Гиннеснинг Рекордлар китобига ёзиладиган бўлди.

Бу «ширин тадбир» қаҳрамонлари асосан болалар. Улар орасида Словакиянинг Банска-Бистрица шаҳридаги 17 ёшли гимназия ўқувчиси жуда «очкўз» чиқиб қолди. У бир йўла ҳар бири 200 граммли 9 та Қорбобони паққос туширди. Ўзига хос мусобақага Чехия ва Словакияда бир қатор супермаркет очган Британиянинг «Теско» фирмаси ҳомийлик қилди.

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ

* * *

НОШИР: «ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ БОСМАХОНАСИДА ЧОП ЭТИЛДИ

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

Манзилимиз: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32

Қабулхона — 133-52-91, Котибият — 133-49-93

Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 136-58-49 Ижтимоий ҳаёт бўлими: 133-49-93

Санъат бўлими: 136-56-48 Наср ва назм бўлими: 136-56-50

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ

Редакцияга келган қўлёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Муаллиф фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.

Навбатчи муҳаррир — Раҳматилла БЕРДИЕВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонаси.

Манзили: Тошкент шаҳри, «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй

Босишга топшириш вақти—20.00. Босишга топширилди—20.00.

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ.

СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 24. Буюртма Г. — 2009. Ҳажми — 3 босма табоқ. Газета IBM компютерида терилди ва саҳифаланди. Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 4 5 6

Тиражи—6737.